

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ
ΤΩΝ ΚΩΜΩΔΙΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ.

(Συνέχεια ἀριθμ. Κ΄.)

Ἡ *Εἰρήνη* ἐδιδάχθη τῷ 420. Ἐνδεκα παρῆλθον ἔτη, ἀφ' οὗτο ὁ πόλεμος ἤ-ξατο· οἱ Ἀθηναῖοι ἐ-γέλασαν μὲν κατὰ τὴν παράστασιν τῶν Ἀχαρνέων, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν νὰ μάχωνται. Ὁ θάνατος τοῦ Κλέωνος, φονευθέντος ἐν Ἀμφιπόλει, ἦν κατάλλη-λος περίστασις ὅπως ἐπαναληφθῆ ἐν τῷ θεάτρῳ τὸ εἰρηνικὸν θέμα, καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἐσπευσεν ὅπως δράζηται αὐτῆς. Τρυγαῖος, τὸ πρῶτιστον πρόσω-πον τῆς κωμωδίας, ἀναβὰς εἰς οὐρανὸν ἐπὶ καν-θάρου, καὶ εὐ-ὼν τὸν Ἑρμῆν μόνον, ἐκθέτει αὐτῷ τὰ δεινά, ὑφ' ὧν μαστίζεται ἡ Ἑλλάς· ὁ Ἑρμῆς ἀνακαλύπτει εἰς τὸν Τρυγαῖον, ὅτι ἡ Εἰρήνη εἶναι αἰχμάλωτος ἐν σπληνίῳ τινι, οὗ ἡ ὀπή καλύπτε-ται ὑπὸ σωρῶν λίθων· ὁ δὲ Τρυγαῖος, βοηθού-μενος ὑπὸ πολιτῶν τινων ἀπελευθεροῖ τὴν θεάν. Ἡ χρεὰ καὶ αἱ ἐσραταὶ ἀναγεννῶνται παν-χόθεν, οἱ ὀπλοποιοὶ μόνον ἀπελπίζονται, καὶ ὁ Τρυ-γαῖος νομφεύεται τὴν σύντροφον τῆς εἰρήνης Α-φθονίαν.

Ἡ *Λυσιστράτη* γυνὴ εἶναι νέα συνηγορία ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὁατὼ περίπου ἔτη μεταγενεστέρα τῆς προηγουμένης κωμωδίας. Ἰδοὺ δὲ ὁ μῦθος, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπενόησε διὰ τὴν κωμωδίαν ταύτην. Ἡ Λυσιστράτη (παρὰ τὸ λύειν τὸν στρατὸν), γυνὴ ἐνὸς τῶν πρῶτιστων Ἀθηναίων πολιτῶν, θέλει ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους ὅ-πως συνθηκολογήσωσιν· ἐπὶ τούτῳ δὲ συναθροί-ζει τὰς γυναῖκας τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν πρῶτιστων Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ ὀρκίζει αὐτάς ὅπως δια-κόψωσι πᾶσαν μετὰ τῶν συζύγων τῶν συκοινω-

νίαν μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης. Ὁ νέος οὗτος στρατὸς κυριεύει τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ οἱ ἄνδρες εὐρίσκονται μετ' ὀλίγον εἰς δυσκολωτάτην θέσιν. Ἡ Λυσιστράτη δυσκόλως καὶ κῆτη διατηρεῖ τὴν πειθαρχίαν μετὰ τῶν γυ-ναικῶν· ἔρχονται εἰς λόγους καὶ γίνεται συμβιβασ-μός τις· ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι διαπραγμα-τεύονται περὶ τῆς εἰρήνης, αἱ πύλαι τῆς Ἀκροπό-λεως ἀνοίγονται, καὶ πάντες οἱ Ἑλληνικοὶ λαοὶ λησμονοῦσιν ἐν χοροῖς καὶ συμπόσις τὰ μακρὰ καὶ ἀμείλικτα αὐτῶν μίσθ.

Ἐὰν ἡδύνατο ν' ἀφαιρέθῃ ἐκ τῶν *Νεφέλων* τὸ ὄνομα τοῦ Σωκράτους, καὶ ν' ἀντικατασταθῆ, ἀντὶ τοῦ σεβαστοῦ τούτου ὀνόματος, τὸ ὄνομα τινὸς τῶν σοφιστῶν, οἵτινες ἐβρίθον κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον· ἡ τοσοῦτον ζωνρὰ καὶ πρωτότυπος αὕτη κωμωδία ἦν τότε ἀξία χειροκροτήσεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Δυστυχῶς ὁμοῦ τὸν Σωκράτην ἠθέλησε νὰ παρυστήσῃ ὁ Ἀριστοφάνης τοσοῦτον γελοῖον ἄμα καὶ μισητόν· τὰς ιδέας τοῦ Σωκράτους ἠθέλησε νὰ προσωποποιήσῃ ἐν ταῖς *Νεφέλαις* ἐκεῖναις, αἵ-τινες ἄλλοι καὶ χορεύουσιν ἐν χορῶν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σωκράτους ἀποστέλλει τὸν Στρεψιάδην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὅπως μάθωσιν ἐκεῖ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, καὶ ἰδίᾳ ὅπως διδασκῶσι τὴν τέχνην τοῦ μὴ ἀποτίειν τὰ χρέη. Δι' ὃ καὶ οὐδόλως λυπούμεθα ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐτιμωρήθη κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κῆστηρότερον πως, ἐπειδὴ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τοῦ κωμικοῦ οἵτιρου, τῆς ὑψηλῆς εὐγλωττικῆς, καὶ τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως οὐδεμίαν ἔσχεν ἐπιτυ-χίαν ἐν τῷ θεάτρῳ. Ὁ Σωκράτης, οὐδόλως ἀνα-γνωρίζων ἐχυτὸν ἐν τῇ εἰκόνι ἐκεῖνῃ διδασκάλου ἀλλέου καὶ ἀνηθίκου, οὐδ' ὠρίσθη, οὐδ' ἐμνησικα-κῆσε κατὰ τοῦ Ἀριστοφάνους· δῆλον δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι, ἐν ᾧ αἱ *Νεφέλαι* ἐδιδάχθησαν τῷ 424, ὁ Πλάτων παρίστησι τὸν Ἀριστοφάνην καὶ τὸν Σωκράτην συνδιελεγομένους ἐν τῷ συμπόσιῳ τοῦ

Άγαθωνος τῷ 416 ὡς δύο φίλους, ὧν ὁδὲν ποτε διατάραξε τὴν φιλίαν. Ἀλλὰ, πρέπει νὰ τὸ ὄμο λογήσωμεν, ἡ κωμῶδια ὄλεθραν ἐξήσκησε, ἐπιβ- ροῦν ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ φιλοσόφου, διότι ἐγέννησε καὶ διέθρεψε ἐπὶ μακρὰ ἔτη προὔπολῃς κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς κωμῶδιος ταύτης ὁ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἠρύσαντο τὸ κείμενον τῆς κατηγορίας αὐ- τῶν, καὶ πιθανώτατα πρὸς τοῦτους καὶ οἱ δικασταὶ τὰ αἴτια τῆς καταδικαστικῆς τῶν αποφάσεως. Ἡ μετὰ τῆς πραξιάσεως τῶν Νεφελέων καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωκράτους παρελθούσα εἰκοσι- πενταετία ἀνέπτυξε καὶ προήγαγε τὰ σπέρματα, ἅτινα ἐσπάρησαν εἰς τὸν δῆμον ὑπὸ τοῦ Ἀριστο- φάνους, καὶ ἡ θεατρικὴ ἀποτυχία ἱκανοποιήθη δυστυχῶς πληρέστατα ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπι- τυχίας.

Οἱ Σφῆκες εἰσὶν οὐ μόνον τὸ ἀπεικόνισμα μα- νιώδους δικαστοῦ, ἀλλὰ καὶ διδασκαλία, ἀποτει- νομένη εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὰ 425, ὅτε ὁ Ἀριστοφάνης ἔγραψε τὴν κωμῶδιον του, πᾶς πολίτης, ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονώς, ἡ δύνατο νὰ γίνῃ μέλος τῶν δικαστηρίων, ἀνανευ- μένων κατὰ πᾶν ἔτος, καὶ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐ- πεθύμουν νὰ κερδήσωσι τὸ τριώβολον, ὃ ὁ Περι- κλῆς ἐψηφίσατο ποτε ὡς ἡμερομίσθιον τῶν δι- καστών. Ὁ Φιλοκλέων, ἦτοι ὁ δῆμος, παρεφρόνη- σεν ὡς ἐκ τῶν πολλῶν δικῶν, ὃ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Βδελυκλέων, φυλακίσας αὐτὸν, διορίζει δύο δού- λους ὅπως τὸν φυλάττωσιν. Ὁ γέρον προσπαθεῖ νὰ δραπετεύσῃ καὶ καλεῖ πρὸς βοήθειάν του τοὺς φίλους του δικαστᾶς, οἳτινὲς εἰσι μεταμορφω- μένοι εἰς σφῆκας καὶ ὠπλισμένοι διὰ κέντρον, ὡς ἔντομα ἔτοιμα πάντοτε ἵνα κεντήσωσι. Μάχη μετὰ τῶν φυλάκων τοῦ Φιλοκλέοντος καὶ τῶν σφῆκῶν ὁ Βδελυκλέων ἐπεμβαίνει καὶ πείθει τὸν πατέρα ὅπως, δικμῆν ἐν τῇ οἰκίᾳ, δικάζῃ πᾶ- σας τὰς οἰκιακὰς διαφορὰς. Κύων τις κατηγορεῖ ἑτέρου κυνός, Λάβητος καλουμένου, ὡς κλέψιντος ἐκ τοῦ μαγειρείου καὶ φαγόντος τυρὸν Σικελικόν· ὁ Φιλοκλέων κατὰ λάθος ἀπύλωσας τὸν ἔνοχον, ἀπελπίζεται, ἀλλὰ παρεγγυόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του, καθίσταται ἀβροδίαιτος, φιλοπότης, εὐθυμος καὶ ζωπρός.

Αἱ Ἐκκλησιάζουσαι εἶναι κατάκρισις τῶν φαν- τασιοσκοπιῶν φιλοσόφων τινῶν, οἳτινες ὠνειροπό- λησαν, ἤδη πρὸ τοῦ Πλάτωνος, ἰδανικὴν πολιτείαν· εἶναι σάτυρα τις ὅλω· ἠθικὴ, μ' ὄλην τὴν ἀνθη- κότητα πολλῶν σκηνῶν· τοῦτο δὲ λέγοντες, ἐνοου- μεν ὅτι οὐδεὶς ἐν ταύτῃ περὶ πολιτικῆς λόγος. Ἡ ἐποχὴ τῆς κωμῶδιος ταύτης ἐξηγεῖ τὸν λόγον τοῦ τοιοῦτου· μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου ἄλωσιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἵδρυσιν τῶν τριάκοντα τυράν- νων ψήφισμά τι ἐκώλυσεν εἰς τοὺς κωμικοὺς ποιητὰς ὅπως μὴ προσβάλλωσιν ὀνομαστὶ οὐδένα ἐκ τῶν ζώντων, καὶ μὴ ποιῶσι χρῆσιν τῆς παραβάσεως, ἦτοι μὴ ἀποτεινῶνται ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς θεα- τὰς διὰ τοῦ στόματος τοῦ κορυφαίου. Αἱ Ἐκκλη-

σιάζουσαι ἐδιδάχθησαν τῷ 393 κατὰ πιθανωτά- ταν τινὰ εἰκασίαν· ἀλλ' ὁ νόμος τῶν τριάκοντα οὐ μόνον δὲν κατηργήθη, ἀλλὰ καὶ ἔλαβε πλειο- τέραν ἐπίτασιν. Ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἐκκλησιάζουσῶν εἶναι αὕτη: Αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, ἡγουμένης τῆς Πραξαγόρας ἀνδρικῶς μεταμφιεσθεῖσαι, πα- ρεισδύουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ διὰ τοῦ πλήθους αὐτῶν καὶ διὰ πολλῶν γυναικείων δόλων κατορθοῦσιν ὅπως ἐπικυρωθῇ ψήφισμα, ἐπι- τρέπον τὴν διοίκησιν καὶ ἐπιτροπὴν τῶν τῆς πό- λεως πραγμάτων εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ ἰδρῶσιν πολιτείαν καινὴν, ἧς τὰ κεφάλαια ἡ κινουνημο- σύνη καὶ ἡ ὑπερχὴ τῶν γυναικῶν. Ἐντεῦθεν ἀλ- ληλουχία σκηνῶν κωμικωτάτων, ἐν αἷς ὁ ποιητὴς ἀπεικονίζει τὴν σύγχυσιν, τὴν προερχομένην ὑπὸ τῆς κοινοκτημοσύνης, τοῦ φερμοῦ τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ἰσότητος τοῦ ἐν τῷ ἔρωτι δικιῶματος, παραχωρουμένου εἰς τὰς γράϊας καὶ τὰς νέας, εἰς τὰς δυσσείδεις καὶ τὰς εὐσείδεις. Τὸ συμπέ- ρασμα, ὅπερ ὁ ποιητὴς δὲν ἐξάγει, καταφαίνεται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀκτινοβολοῦν ὑπὸ ποιήσεως καὶ ὀρθοῦ λόγου.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νόμου τῶν τριάκοντα καταδείκνυνται ἐναργέστερον ἐν τῷ Πλούτῳ ἢ ἐν ταῖς Ἐκκλησιάζουσαις. Ὁ Πλούτος ἐδιδάχθη μὲν τῷ 409, πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ νόμου· ἀλλ' ὁ Ἀρι- στοφάνης, θέλων ἵνα καὶ δεύτερον παραστήτῃ αὐ- τὸν ἐν τῷ θεάτρῳ τῷ 390, ἀφῆσε τὴν παρά- θασιν καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν χορῶν. Ἐν τῷ ποιήματι, οἷον σώζεται ἡμῖν, ὀλίγοι κωμῶχοι λέξεις ἀναμι- μνήσκουσι μόναι τὴν αἰσχρολόγησόν τῶν ἄλ- λων κωμῶδιῶν· ἀλλ' ἡ κωμῶδια αὕτη, εἰ καὶ ἦ- τον ἀκόλκτος τῶν ἄλλων, οὐδόλω· ὑπολείπε- ται ἐκείνων οὐδὲ κατὰ τὸ δηκτικόν, οὐδὲ κατὰ τὸ ζωπρόν, καὶ εἶναι, τολμῶμεν εἰπεῖν, ἡ καλλίτε- ρον συντεταγμένη καὶ ἡ δραματικώτερα τῶν κω- μῶδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους. Ὁ Πλούτος εἶναι πραγματικῶς ἡ τρανωτέρα ἀντίβρῃσις πρὸς ἐκεί- νους, οἳτινες κατηγοροῦσι τὸν Ἀριστοφάνην διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν ὕβρεων, τὸ ἄκοσμον τῶν εἰκόνων καὶ τὴν αἰσχρολόγησιν τῆς ἐκφράσεως, καὶ θεωροῦσι ταῦτα ὡς τὰ μόνα χαρακτηριστικὰ τῆς ὠραίας τοῦ Ἀριστοφάνους ποιήσεως. Ὁ Πλούτος, τὸ πρω- τεῖον τοῦ δράματος πρόσωπον, εἶναι τυφλός· πτωχός τις ἀνὴρ, Χρεμύλος καλούμενος, μετέβη ἐρωτήσων τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος πῶς ἡδύ- νατο νὰ πλουτήσῃ· ὃ δὲ θεὸς ἔχρησεν αὐτῷ ὅπως συμπαραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πρῶτον ἄνδρα, ὃν ἤθελεν ἀπαντήσῃ ἐκτός τοῦ ναοῦ· ὁ Χρεμύλος, συναντήσας τὸν Πλούτον, παρελαμβάνει αὐτόν· ἀλλ' ὁ Πλούτος δὲν βλέπει, καὶ ὁ τίμιος Χρεμύλος δὲν ἐπιθυμεῖ ὅπως οἱ κακοὶ καὶ δόλιοι ἐπωφελῶν- ται ἐκ τῶν μεγαλοδωριῶν τοῦ θεοῦ. Ἐπιχειρεῖ λοιπὸν νὰ θεραπεύσῃ τὴν τύφλωσιν τοῦ Πλούτου, καὶ ἐπὶ τούτῳ μεταβαίνει μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὸ θαῦμα γίνεται, καὶ τοῦ λοιποῦ μόνου οἱ κακοὶ κἀγαθοὶ θέλουσιν ἀπολαύει

τοῦ πλούτου. Αἱ μεταμορφώσεις δὲν βραδύνουσι, καὶ ὁ Ἀριστοφάνης παρίστηεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πολλὰς κῦτων κωμικωτάτας ἀμα καὶ τερπνοτάτας.

Ὁ Ἀριστοφάνης ἐμίσει τὸν Εὐριπίδην, διότι ἐθεώρει αὐτὸν, ὡς καὶ τὸν Σωκράτην, σοφιστὴν ἐπικίνδυνον, κινιστόμον, διαφθορὰ τῆς ἀρχαίας ἠθικῆς. Ἢδη ἐν τοῖς Ἀχαριεῦσιν ἐγλύευσεν εὐ- φρωῶς τοὺς τραγικοὺς ἐπίτας, ἀποστέλλων τὸν Δικαιοπόλιν εἰς τὸν Εὐριπίδην ὅπως δανεισθῇ τὰ ῥάκη τοῦ Τηλέφου, ἵνα συγκινήσῃ διὰ τούτων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, πρὸς τὸν ἦθελε νὰ δημηγο- ρήτῃ ἐν δὲ ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις διακωμῶδει τὴν μιτογονίαν τοῦ Εὐριπίδου, καὶ ἐν γένει τὴν ἀνεμιμένην ἠθικὴν τῶν ἠρώων καὶ ἠρωϊνῶν αὐ- τοῦ. Αἱ γυναῖκες συναθροίζονται ἐν τῷ θυσιαστι- ρίῳ τῆς θεᾶς, οὗ ἡ εἶσοδος, κατὰ τινὰς ἐπιτή- μους ἡμερας, ἦν ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς ἄνδρας, καὶ συσκεπτονται ὅπως ἐκδικηθῶσι τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν Εὐριπίδην, ὅστις, διὰ τὴν ἀποφύγη τὴν θύελλα- ταύτην, παρακκλεῖ τὸν ποιητὴν Ἀγάθων ὅπως ἐνδύσῃ γυναικείον ἱματισμὸν, ὑφ' ὃν οὐδεὶς κίν- δυνος ἦν μὴ ἀναγνωρισθῇ, ἔνεκα τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν θηλυπρεπῶν αὐτοῦ τρόπων, μετὰ τῆς εἰς τὸν ναὸν καὶ ὑπερασπισθῆ αὐτόν. Ἀπρητηθέντος δὲ τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ Εὐριπίδης ἀποστέλλει τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Μνησίλοχον, ὅστις μετ' ὀλίγον ἀνακαλυφθεὶς περιπίπτει εἰς δεινὴν θέσιν. Ὁ Εὐρι- πίδης προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ, καὶ μετὰ διάφορα ἀνωφελῆ στρατηγήματα, ὃ μισογύνης συνο- μολογεῖ ἀνεὶς τῶν γυναικῶν συνθήκην εἰρήνης, ὑποχρεούμενος ὅπως μὴ κωλογοῖ πλέον αὐτὰς, καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Μνησι- λόχου. Ἡ κωμῶδια αὕτη εἶναι πλήρης πολλῶν παρωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου· αἱ παρωδίαι αὗται, ὧν τὸ ἄλλο δὲν ἔχει πολλὴν δι' ἡμᾶς γλυκύτητα, φαίνεται ὅτι ἀπῆρσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Εἰ καὶ ὁ ποιητὴς κατέβηκε πᾶν σθένος ὅπως γέννηται ἄριστότερον καὶ παθητικώτερον ἐστὶ, τέλος, εἰ- ρηνικῶς καὶ αἰσχρολογίαι βρῖθουσιν ἐν τούτῳ τοσοῦτον καὶ ἄκοσμοι, ὅσον καὶ ἐν τῇ Ἀυσιστράτῃ, αἱ Θε- σμοφοριαζούσαι δὲν ἔσχον πλείονα ἐπιτυχίαν κατὰ τὰ 412, ἢ ὅσην αἱ Νεφελαὶ κατὰ τὰ 424. Ὁ Ἀριστοφάνης δισεκέασεν ἀκολούθως τὸ δράμα τοῦτο, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἂν ἐγένετο παραδε- κτὸν εἰς τὸ θέατρον· τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ὅτι τὸ δικασθῆν ἡμῖν εἶναι τὸ πρῶτον κείμενον τῆς κωμῶδιος.

Οἱ Βάτραχοι, νέκ ἐφοδος κατὰ τῆς δόξης τοῦ Εὐριπίδου τῷ 406, ἢ κατ' ἄλλους τῷ 405, ἐπέ- τυχον πλειότερον, μ' ὄλην τὴν εὐνοίαν τῶν Ἀθη- ναίων διὰ τὰ συγγράμματα τοῦ πρὸ μικροῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀποθανόντος ποιητοῦ. Πρέπει νὰ εἴπω- μεν ὁμῶς ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης περιωρίσθη ἐν τῷ δράματι τούτῳ σχεδὸν ἐντὸς τῶν θεμιτῶν ὁρίων, ὅτι ἡ ἐπίκρισις του, εἰ καὶ πικρὰ, δὲν εἶναι ἐν- τούτοις ἄδικος, ὅτι τὸ ὕφος τοῦ δράματος εἶναι

κόσμιον, καὶ ὅτι ὁ θυμωσμός τοῦ ποιητοῦ διὰ τὸν Ἀσχύλον καὶ Σοφοκλέα μετριάζει ἐν αὐτῷ τὸ μισθτὸν τῆς κατὰ τοῦ Εὐριπίδου τυφλῆς αὐτοῦ δυσμενείας. Ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, καὶ ὁ Εὐρι- πίδης ἀπέθανον, ὃ δὲ Ἀγάθων ἐφυγεν ἐξ Ἀθηνῶν· ὁ Βάκχος, ἀηδίασας τὰς τραγωδίας αἷς περιστάων ἐν ταῖς ἐορταῖς αὐτοῦ, μεταβαίνει εἰς ἄλλου ὅπως ζητήσῃ τραγικὸν ἄξιον αὐτοῦ. Ἀναχωρεῖ, μετρη- φισμένος εἰς Ἡρακλέα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὠπλισμέ- νος διὰ τῆς ἀδρείας, ἦν ὑποτίθησι τοιοῦτον ὄνο- μα, μετὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Ξενθίου, ὅστις δὲν εἶναι ὀλιγώτερον δειλὸς τοῦ κυρίου αὐτοῦ· διελ- θόντες δὲ τὴν Στύγα, ἐν μέσῳ τῶν κοκζόντων βα- τράχων, φθάνουσιν εἰς ἄδην, ὅπου ὁ Βάκχος εὐρί- σκει μεγάλην ἔριν τοῦ Εὐριπίδου ἀντιποιοῦμέ- νου τὸν θρόνον τῆς τραγωδίας, ὃν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου κατείχευ ὁ Αἰσχύλος, ὅστις μετ' ἀκαταν- κήτου ῥώμης ἡμύνετο τὴν ἀπειλομένην αὐτοῦ κυριαρχίαν· ὁ Βάκχος παρίσταται ὡς δικαστὴς εἰς τὴν μεγάλην ταύτην συζήτησιν· τὰ δύο ἀντι- παχόμενα μέρη ἐκθέτουσιν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Πλούτωνος, ἀ- παγγέλλει ὁ Βάκχος τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ἀπονέ- μουσιν τὸ κράτος τῷ Αἰσχύλῳ, ὃν καὶ παραλα- βῶν ἀνέρχεται εἰς τὴν γῆν. Εἰς τὸν Εὐριπίδην δὲν παρεχωρεῖται οὐδ' ἡ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Αἰσχύλου μετῃ βασιλεία, παρεχωρηθέντος κατὰ τὴν ἀπουσίαν ταύτην τοῦ τραγικοῦ σκῆπτρου εἰς τὸν Σοφοκλέα.

Τὸ τελευταῖον δράμα, περὶ οὗ ὑπολείπεται νὰ δημηλώσωμεν οἱ Ὀρνίθεις ἐδιδάχθησαν τῷ 415. Δύο Ἀθηναῖοι Πεισοθέταιρος καὶ Εὐελπίδης, ἐγ- κωμωδίασας τοὺς ἀνθρώπους καὶ μεταβαίνουσιν ὅπως ζήσωσι μετὰ τῶν πτηνῶν, τὰ ὅποια θέ- λουσι νὰ ἐκδικηθῶσι κατὰ τῶν δύο τούτων τὰς ὕβρεις, αἷς ἐπαθον παρὰ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δύο Ἀθηναῖοι ἀπολυτροῦνται, ἀποδεικνύοντες εἰς τὸ περωτὸν εἶδος τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων ζώων· πείθουσι τὰ πτηνὰ ὅπως οἰκο- δομήσωσι μεγάλην τινὰ πόλιν ἐν τῷ ἀέρι, καὶ μετ' ὀλίγον συζῆσουσι πανταχόθεν εἰς τὸ νέον κράτος διάφοροι ἀπρόσκλητοι ξένοι, ἱερεῖς, μάν- τεις, ποιηταί, νομοθέται, κλπ., ἀλλ' ἀποπέμπον- ται ἕκαστος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Πλάττονται θεοὶ κατ' εἰκόνα τῶν πτηνῶν, καὶ ὁ ἀρχαῖος Ὀ- λυμπος περιφράττεται, ὅπως μὴ ἡ κνίσσας τῶν ἱε- ρείων φθάσῃ μέχρι τῶν θεῶν, οἳτινες, λιμῶ φθει- ρόμενοι, προσβέβηκται πρὸς τοὺς ὀρνίθας, καὶ τὸ κράτος τοῦ κόσμου μένει εἰς αὐτοὺς.

Τὸ θαυματόργημα τοῦτο, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς με- τασχηματίζει τὰ πάθη καὶ διαθέτει κατ' ἀρρέσκειαν τὰ τοῦ σύμπαντος, ἡ παγκόσμιος αὕτη σάτυρα, ἦτις τοσοῦτους ἔχει σκοποὺς, ὥστε οὐδένα ἔχει, τὸ φανταστικὸν τοῦτο θαυμάσιον, ἐν ᾧ τὸ λογικὸν εὐρίσκει ἀδικαίεπτως ὕλην χειροκροτήσεως, εἶναι τὸ γοητευτικώτατον τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀριστο- φάνους. • Εἶναι, λέγει τις τῶν σοφωτέρων κριτι-

κων, ποιήσεις τις έναέριος, πτερόσσσα, αιολόπτερος, ως τὰ ὄντα, τὰ ὅποια διαζωγραφεῖ εἶναι ἡ ἀθάνα παιδιὰ, ἐξακολουθεῖ λέγων, φαντασίας γοργῆς καὶ παιγνήμονος, ἐφαπτομένης πάντων, καὶ ἐμπικιζούσης τὸ γένος τῶν θεῶν ὡς καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προτίθεται ἰδιαίτερον τινα σκοπόν.»

Σ. I. B.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΑΙ ΜΑΡΙΑ ΣΤΥΑΡΤΗ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Ἐὰν ἦναι δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τις τὴν ἀλήθειαν ἐν ἰδιωτικῇ τινι ἔριδι, πόσῳ δυσκολώτερον εἶναι ἐν ἔριδι ἐστεμμένων κεφαλῶν, ὅτε τοσαῦτα κρύφια ἐλατήρια τίθενται εἰς ἐνέργειαν, ὅτε τὰ δύο ἐνδιαφερόμενα μέρη μεγαλοποιούσιν ἐπίσης τὴν τε ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος; Οἱ σύγχρονοι τότε συγγραφεῖς εἰσιν ὑποπτοί, καθ' ὅσον γίνονται μάλλον συνήγοροι τοῦ ἐνὸς τῶν διαμαχομένων, ἢ ἀληθεῖς ἱστοριογράφοι. Καθῆκον λοιπὸν ἔχομεν εἰς τὸ σκότος τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ἀλεθρίου συμβεβηκότος νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ ἀναντιρρήτα γεγονότα.

Διάφοροι ὑπῆρχον ἀντιζηλῖαι μεταξύ τῆς Μαρίας καὶ τῆς Ἐλισάβετ, ἀντιζηλῖαι ἔθνοιο, στέμματος, θρησκείας, πνεύματος, καλλονῆς. Ἡ Μαρία, ἦττον ἰσχυρὰ, ἦττον δέσποια ἐν τῷ θρόνῳ αὐτῆς, ἦττον σταθερὰ καὶ πολιτικῇ, οὐδεμίαν ἄλλην εἶχεν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ ἢ τὴν τῶν θεληγῶν αὐτῆς, τὰ ὅποια συνετέλεσαν μεγάλως πρὸς ἀλεθρόν της. Ἡ βασιλεῖς τῆς Σκωτίας ἐνεθάρρυνε τὸ καθολικὸν κόμμα τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ τῆς Ἀγγλίας ἐνεψύχου μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας τὸ προτεσταντικὸν κόμμα ἐν Σκωτίᾳ. Ἡ Ἐλισάβετ μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον κατ' ἀρχὰς ὑπέρεχε τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς κατὰ τὰς βραδουρίας, ὥστε ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκώλυσε τὴν Μαρίαν τοῦ νὰ συζευχθῇ ἐκ δευτέρου κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της.

Ἐν τούτοις ἡ Μαρία, ἀπ' ἐναντίας τῶν διαπραγματεύσεων τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς, ἀπ' ἐναντίας τοῦ ἐκ προτεσταντῶν συγκειμένου βουλευτηρίου τῆς Σκωτίας καὶ ἀπ' ἐναντίας τοῦ κόμητος Μουραίου, τοῦ νόθου αὐτῆς ἀδελφοῦ, ὅστις ἦν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, νυμφεύεται (1565) τὸν Ἐρρίκον Στυάρτην, κόμητα τοῦ Ἀρλαίου, ἐξαδελφον αὐτῆς καὶ καθολικὸν ὡς αὐτή. Ἡ Ἐλισάβετ τότε ὑποκινεῖ τοὺς προτεστάντας ὑπηκόους τῆς Μαρίας ὅπως λάβωσι τὰ ὄπλα, ἀλλ' ἡ Μαρία καταδιώξασα αὐτοὺς αὐτοπροσώπως τοὺς ἀναγκάζει ὡς ἀποσυρθῶσιν εἰς Ἀγγλίαν. Μέρη τοῦδε τὰ πάντα τῆς ἦσαν εὐνοϊκὰ καὶ ἡ ἀντιζήλος της ἀπέτυχεν.

Ἡ ἀδύνατος τῆς Μαρίας καρδία ἦν ἡ πηγὴ πασῶν τῶν ἀτυχιῶν της. Μουσικός τις Ἰταλὸς, Δαβὶδ Ρίτζιος τοῦνομα, ἔτυχεν ὑπερμάρως τῆς εὐνοίας αὐτῆς· ὁ Ρίτζιος οὗτος ἦν συνταξιούχος τοῦ πάπα, συντελέσας μεγάλως εἰς τὸν γάμον τῆς βασιλίδος, καὶ οὐχ ἦττον εἰς τὸ νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτῇ ἀηδίαν πρὸς αὐτόν. Ὁ δ' Ἀρλαί, οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὸ ὄνομα βασιλέως φέρον, περιφρονούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς του, ὠργισμένος καὶ ζηλότυπος, εἰσέρχεται διὰ κρυφίας τινὸς κλίμακος, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τινῶν ἐνόπλων, εἰς τὸν θάλαμον τῆς συζύγου του, ἐν ᾧ αὐτὴ ἐδείπνει μετὰ τοῦ Ρίτζιου καὶ μιᾶς τῶν εὐνοουμένων αὐτῆς· ἡ τράπεζα ἀνατρέπεται, καὶ ὁ Ρίτζιος φονεύεται ἐνώπιον τῆς βασιλίσσης, ἣτις μάτην προσπαθεῖ νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ· ἦν δὲ τότε ἀπὸ πέντε μηνῶν ἐγκυμονοῦσα, καὶ ἡ θεὰ τῶν γυμῶν καὶ αἵματηρῶν ξιφῶν ἐνεποίησεν αὐτῇ αἰσθησιν, διελθούσαν μέχρι τοῦ ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς ἐμβρύου. Ὁ υἱὸς αὐτῆς, Ἰάκωβος ὁ ΣΓ', βασιλεὺς τῆς Σκωτίας καὶ Ἀγγλίας, ὅστις ἐγεννήθη τέσσαρας μῆνας μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἔτρεμε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς τὴν θεῶν γυμνῶν ξίφους, ὅσπινδῆποτε κὰν κατέβαλε προσπάθειαν ὅπως ὑπερνήκησῃ τὴν διάθεσιν ταύτην τῶν ὀργάνων του· τὸσπιν ἡ φύσις κέκτηται δύναμιν καὶ τοσοῦτον ἐπενερθεῖ διὰ μυστηριωδῶν μέσων.

Ἡ βασιλεῖς, ἀναλαβούσα μετ' ὀλίγον τὴν ἐξουσίαν της, συνεβίβασθη μετὰ τοῦ κόμητος Μουρραίου, κατεδίωξε τοὺς δολοφόνους τοῦ μουσικοῦ καὶ συνῆψε νέας σχέσεις μετὰ τινος κόμητος Βοθουήλ· οἱ δὲ νέοι οὗτοι ἔρωτες ἐπήνεγκον τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως συζύγου αὐτῆς (1567). Δικτείνονται ὅτι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδηλητηριάσθη καὶ ὅτι ἡ κράσις του ἀντέστη εἰς τὴν ἰσχὴν τοῦ δηλητηρίου· τὸ βέβαιον δ' εἶναι ὅτι ἐδολοφονήθη ἐν Ἐδιμβούργῳ, ἐν μεμονωμένῃ τινὶ οἰκίᾳ, ἀφ' ἧς ἡ βασιλεῖς ἀπέσυρε τὰ πολυτιμότερα τῶν ἐπιπλῶν. Γενομένης δὲ τῆς δολοφονίας, ἡ μὲν οἰκία ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα διὰ πυρίτιδος, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Ἀρλαίου ἐνεταφιάσθη παρὰ τῷ τοῦ Ρίτζιου ἐν τοῖς τάφοις τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Παῖσαι αἱ ταξεῖς τοῦ βουλευτηρίου, πᾶς ὁ λαὸς κατηγόρησαν τὸν Βοθουήλ διὰ τὴν δολοφονίαν, καὶ ἐνῶ ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ ἐζήτει ἐκδίκησιν, ἡ Μαρία ἠρπάγη οἰκειοθελῶς ὑπὸ τοῦ δολοφόνου ἐκείνου, ὅστις εἶχεν εἰσέτι τὰς χεῖρας βεβαμμένας ἐν τῷ αἵματι τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ τὸν ἐνυμφεύθη δημοσίᾳ. Τὸ δὲ πάντων παραδοξότερον ἐν τῷ φρικαλέῳ τούτῳ γεγονότι εἶναι ὅτι ὁ Βοθουήλ, ὅστις ἦν τότε νενυμφευμένος, ἐβίβασε τὴν σύζυγον αὐτοῦ ὡς τὸν κατηγόρησεν ἐπὶ μοιχείᾳ, καὶ οὕτως ἔλαβε τὸ διαζύγιον αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἁγίου Ἀνδρέου κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου.

Ὁ Βοθουήλ ἔσχε πᾶσαν τὴν αὐθάδειαν, ὅση παρακολουθεῖ τοῖς μεγάλοις ἐγκλήμασι συνήρρισε τοὺς πρώτους τῶν εὐπατριδῶν καὶ ἐβίβασεν αὐτοῦ· ὅπως ὑπογράψωσιν ἔγγραφόν τι, ἐν ᾧ ἐλέγετο

ρητῶς ὅτι ἡ βασιλεῖς δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ τὸν νυμφευθῇ, καθ' ὅσον τὴν ἀφήρησε καὶ συνηνύσθη μετ' αὐτῆς. Πάντα ταῦτα τὰ γεγονότα εἰσιν ἀναντιρρήτα· εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ πρὸς τὸν Βοθουήλ ἐπιστολαὶ τῆς Μαρίας διεφιλονεικήθησαν, ἀλλὰ τοιοῦτον φέρουσιν ἀληθείας χαρακτῆρα, ὥστε ἀδύνατος καθίσταται ἡ ἀπιστία. Τὰ κακουργήματα ταῦτα ἐπανεστάτησαν τὴν Σκωτίαν, ἡ δὲ Μαρία, ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, ἠναγκάσθη ὅπως παραδοθῇ εἰς τοὺς συνωμώτας. Ὁ Βοθουήλ, ἔφυγεν εἰς τὰς νήσους Ὁρκάδας, ἡ δὲ βασίλισσα ὑπεχρέωθη ὡς παραχωρήσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς διορίζουσα ἀντιβασιλέα· ὡς τοιοῦτον ἡ Μαρία διώρισε τὸν ἀδελφὸν της κόμητα Μουρραίου, ὅστις ἐν τούτοις δὲν ἐφείσθη πρὸς αὐτὴν ὀνειδισμῶν καὶ ὕβρεων. Ἡ βασιλεῖς δραπετεύει τῆς φυλακῆς της καὶ ἐπωφελομένη ἐκ τῆς ὀμότητος καὶ αὐστηρότητος τοῦ Μουρραίου, ἣτις προῦμήθευεν αὐτῇ νέον κόμμα, συναγείρει στρατὸν ἐξακισχιλίων ἀνδρῶν· ἀλλὰ νικᾶται καὶ καταφεύγει εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἐλισάβετ διέταξε τὸ πρῶτον ὅπως τὴν ὑποδεχθῶσι μετὰ τιμῆς ἐν Καρλίλῳ, ἀλλὰ τῇ ἐμήνυσεν ὅτι, ἐπειδὴ κατηγόρητο ὑπὸ τῆς δημοσίας φωνῆς διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως συζύγου αὐτῆς, ἔπρεπε νὰ δικαιολογηθῇ, καὶ ὅτι θὰ ἐπροστατεύετο ἐὰν ἦτον ἀθῶα.

Ἡ Ἐλισάβετ ἔτυχε ἥτις διαιτητείας μεταξύ τῆς Μαρίας καὶ τῆς ἀντιβασιλείας τῆς Σκωτίας. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἦλθεν αὐτοπροσώπως μέχρι τοῦ Ἀμπτων κούρτ (1569) καὶ ἐπέισθη ὅπως παραδῶ εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλῶν ἀνακριτῶν ὅσας κατὰ τῆς ἀδελφῆς του εἶχεν ἀποδείξεις· ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ δυστυχὴς αὕτη βασίλισσα πεφυλακισμένη ἐν Καρλίλῳ κατηγόρησε τὸν κόμητα Μουρραίου ὡς αὐτουργὸν τῆς κατὰ τοῦ συζύγου της δολοφονίας καὶ δὲν παρεδέχετο τοὺς Ἀγγλοὺς ἀνακριτὰς, ἐκτὸς ἂν συνηνοῦντο μετ' αὐτῶν οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας. Ἐν τούτοις, ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας παρεξέτεινε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς δίκης, καὶ νύχαισταιτο βλέπουσα κηλιδουμένη τὴν ἀντιζήλον αὐτῆς, χωρὶς νὰ θελήσῃ οὐδὲν ν' ἀποφνηθῇ. Δὲν ἦτο μὲν δικαστὴς τῆς βασιλίσσης τῆς Σκωτίας, ὡς ὀφείλουσα αὐτῇ ἄσυλον, ἀλλὰ διέταξε τὴν μετακόμισιν αὐτῆς εἰς Τεῦτθουρ, πόλιν, ἣτις ἐγένετο ἡ εἰρκτὴ τῆς Μαρίας.

Αἱ δυστυχίαι αὗται τοῦ βασιλικῆς τῆς Σκωτίας οἴκου ἀντενακλῶντο εἰς τὸ ἔθνος, διρημένον εἰς κόμματα ὑπὸ τῆς ἀναρχίας γεννηθέντα. Ὁ κόμης Μουρραίου ἐδολοφονήθη ὑπὸ κόμματός τινος, ἐνισχυομένου ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς Μαρίας, καὶ οἱ δολοφόνοι εἰσῆλθον ἐνοπλοὶ εἰς Ἀγγλίαν, καὶ διέπραξαν λεηλασίας τινὰς κατὰ τὰ μεθόρια.

Ἡ Ἐλισάβετ ἀπέστειλε μετ' ὀλίγον στρατὸν ὅπως τιμωρήσῃ τοὺς ληστὰς ἐκείνους καὶ ἐπιβάλη σέβας εἰς τὴν Σκωτίαν (1570), ἐξελέξατο δὲ ὡς ἀντιβασιλέα τὸν κόμητα Λενόξ, ἀδελφὸν τοῦ δολο-

φονηθέντος βασιλέως. Ἐν τῷ κόμματι τούτῳ οὐδὲν ἄλλο εὐρίσκεται ἢ δικαιοσύνη καὶ μεγαλεῖον· ἀλλὰ συγχρόνως ἐγίνοντο συνωμοσίαι ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Μαρίας ἐκ τῆς φυλακῆς, ἐν ᾗ ἐκρατεῖτο· ὁ δὲ πάπας πάνυ ἀφρόνως διέτατεν ἵνα τοιχοκολήσωσιν ἐν Λονδίῳ βουλλαν, δι' ἧς ἀνεθεμάτιζε τὴν Ἐλισάβετ, καὶ ἀπήλλατε τοὺς ὑπηκόους της τοῦ ὄρκου τῆς πίστεως. Ἡ ἀθεμιτοῦργία αὕτη, ἡ τοσοῦτον συνήθης εἰς τοὺς πάπας, τοσοῦτον φρικαλέα ἄμα καὶ ἀνόητος, ἐξηγρίωσε τὴν καρδίαν τῆς Ἐλισάβετ· ἤθελον νὰ σώσωσι τὴν Μαρίαν καὶ ἐγίνοντο αἴτιοι τῆς ἀπωλείας της. Αἱ δύο βασίλισσαι διεπραγματεύοντο πρὸς ἀλλήλας ἡ μὲν ἐκ τοῦ θρόνου, ἡ δὲ ἐκ τῆς εἰρκτῆς· ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὅτι ἡ Μαρία προσήνεχθη μετὰ τῆς μαλακότητος, ἢ ἀπῆται ἡ δυστυχία αὐτῆς. Συγχρόνως δὲ ἡ Σκωτία ἐβάφετο αἵματι, διότι οἱ καθολικοὶ καὶ προτεστάνται περιήλθον εἰς ἐμφύλιον πόλεμον· ὁ πρεσβυτῆς τῆς Γαλλίας καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἁγίου Ἀνδρέου ἐγένοντο αἰχμάλωτοι, ὁ δ' ἀρχιεπίσκοπος ἀπηγορεύθη (1571) ἐπὶ τῇ καταθέσει τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πνευματικοῦ, ὀρκισθέντος ὅτι ὁ ἱεράρχης ἐξωμολογήθη εἰς αὐτὸν ὅτι ἦν συνένοχος τῆς δολοφονίας τοῦ βασιλέως.

Τὸ μέγα δυστύχημα τῆς Μαρίας ἦν τὸ ὅτι εἶχε φίλους ἐν τῇ συμφορᾷ αὐτῆς. Ὁ δούξ τῆς Νορβόλκης ἠθέλησε νὰ τὴν νυμφευθῇ, ἐλπίζων εἰς ἐπανάστασιν τινὰ καὶ εἰς τὰ δικαιώματα τῆς Μαρίας ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Ἐλισάβετ· ἐσχηματίσθησαν ἐν Λονδίῳ κόμματα ὑπὲρ αὐτῆς, ἀδύνατα μὲν, ἀλλὰ δυνάμενα νὰ ἐνισχυθῶσι διὰ τῶν στρατῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν δολοφλοκίων τῆς Ρώμης· ἀλλ' ὁ μὲν δούξ τῆς Νορβόλκης ἐκατομήθη, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων, ὡς ζητήσας παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ πάπα βοηθείας ὑπὲρ τῆς Μαρίας (1572), τὸ δ' αἶμα αὐτοῦ συνέσφιγγεν ἔτι μάλλον τὰ δεσμὰ τῆς ἀτυχῆς ἐκείνης βασιλίδος. Ἡ μακρὰ αὐτῆς ἀτυχία δὲν ἀπεθάρρυνεν ἐν τούτοις τοὺς ἐν Λονδίῳ θιασώτας αὐτῆς, ἐμψυχουμένους ὑπὸ τῶν πριγκήπων τῆς Γουίτς, ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἐδρας, ὑπὸ τῶν Ἰησοιτῶν, καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν.

Τὸ μέγα σχέδιον ἦν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μαρίας καὶ ἡ μετ' αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικῆς θρόνου ἀναρρήσις τῆς καθολικῆς θρησκείας· συνωμοσίαι ἐγένετο κατὰ τῆς Ἐλισάβετ, καὶ ὁ Φίλιππος Β' ἠτοίμαζε τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ. Τότε δὲ ἡ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας, καταδικάσασα εἰς θάνατον 16 συνωμώτας, διέταξε τὴν δίκην Μαρίας τῆς ἱστίμου αὐτῆς, ὡς ἐὰν ἦτον ὑπήκοός της (1587). Τεσσαράκοντα δύο μέλη τοῦ κοινοβουλίου καὶ πέντε δικασταὶ τοῦ βασιλείου μετέβησαν ὡς τὴν ἀνακρίνωσιν εἰς τὴν ἐν Φορτεβρίγγα φυλακὴν της, ἡ δὲ Μαρία διεμαρτυρήθη μὲν, ἀλλ' ἀπεκρίθη. Οὐδέποτε δίκην ὑπῆρξεν ἀναρροδιωτέρᾳ ταύτης, οὐδέποτε διαδικασία ἀνομιωτέρα· παρου-

σίασεν πρὸς αὐτὴν ἀπλᾶς ἀντιγραφᾶς τῶν ἐπιστολῶν της, οὐδέποτε δὲ τὰ πρωτότυπα ἔμεγαλοποίησαν τὰς μαρτυρίας τῶν γραμματέων της, ἀλλὰ δὲν τοῦ ἀντιπαρέστησαν πρὸς αὐτὴν δι-σχυρίσθησαν ὅτι τὴν καταδικάζουσιν ἐπὶ ταῖς καταθέσει τριῶν συνωμοτῶν θανατωθέντων, ὧν τὴν θανάτωσιν ἠδύνατο ν' ἀναβάλωσιν ὅπως ἀντεξετάσῃ τούτους πρὸς τὴν βασιλίδα. Τέλος, ἐὰν ἡ δίκη ἐγένετο κατὰ τοὺς τύπους, οὐκ ἦ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ διὰ τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων, τότε ἦν ἀδύνατον νὰ κηρυχθῇ ἔνοχος ἡ Μαρία, καὶ ἂν ἔτι ἀπεδείκνυτο ὅτι ἐζήτει πανταχοῦ βοήθειαν καὶ ἐκδικητὰς· διότι ἡ Ἐλισάβετ οὐδεμίαν ἄλλην δικαιοδοσίαν εἶχεν ἐπ' αὐτῆς, ἢ ἐκείνην, ἣν ἔχει ὁ ἰσχυρὸς ἐπὶ τοῦ ἀδυνατοῦ καὶ δυστοχοῦς.

Τέλος πάντων, ἡ Μαρία, μετὰ δεκαοκταετῆ φυλάκισιν ἐν τόπῳ, ὃν ἀφρόνως ἐξελέξατο ὡς ἄστυλον, ἐκαρτομήθη ἐν θαλάμῳ τινὶ τῆς φυλακῆς της μελανοστρώτῳ (1587). Ἡ Ἐλισάβετ ἠσθάνετο ὅτι ἐπαρτεν ἀνομιώτατην πράξιν, ἣν μυσαρωτέραν ἔτι κατέστησε, διότι ἠθέλησε νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν κόσμον, ὃν οὐδόλως ὅμως ἐξηπάτησε, προσποιουμένη ὅτι οἰκτεῖρει τὸ θῦμα αὐτῆς, διατεινομένη ὅτι παρέβησαν τὰς διαταγὰς της, καὶ φυλακίζουσα τὸν γραμματέα τοῦ κράτους, διότι ἔσπευσεν, ὡς ἔλεγε, νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὑπ' αὐτῆς ὑπογραφὴν διάταγμα· ἀλλ' ἡ Εὐρώπη ἐβδελύθη τὴν ἀνομίαν καὶ ὑποκρισίαν αὐτῆς, καὶ τὴν μὲν βασιλείαν αὐτῆς ἐξετίμησε, τὸν δὲ χαρακτήρα αὐτῆς ἐμίσησεν. Ὅτι δὲ μάλιστα τὴν Ἐλισάβετ καταδικάζει, εἶναι ὅτι οὐδόλως ἦν βεβιασμένη εἰς τὴν ἀθεμιτοῦργίαν ταύτην, ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Μαρίας τῆ ἦν ἀναγκαία ὡς ἐγγύθις κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν θιασωτῶν αὐτῆς.

Ἐὰν ἡ πράξις αὕτη κηλιδοὶ τὴν μνήμην τῆς Ἐλισάβετ, ἀθέμιτος ὅμως ἐστὶ καὶ ὁ φανατισμὸς τῶν δυτικῶν, θεωρούντων τὴν Μαρίαν ὡς μάρτυρα τῆς θρησκείας· ὑπῆρξε μάρτυς, ἀλλὰ μάρτυς τῆς ἀκολασίας της, τῆς δολοφονίας τοῦ συζύγου της καὶ τῆς ἀφροσύνης της· τὰ σφάλματα καὶ αἱ ἀτυχίαι αὐτῆς ὅμοιαι εἰσι πρὸς τὰς τῆς Ἰωάννας τῆς Νεαπόλεως· ἀμφότεραι ὑπῆρξαν ὠραῖαι καὶ πνευματώδεις, παρασυρθεῖσαι εἰς τὸ ἔγκλημα ἐξ ἀδυναμίας, ἀμφότεραι ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῶν. Ἡ ἱστορία πολλάκις παρίστησι τὰς αὐτὰς δυστυχίας, τὰς αὐτὰς ἀθεμιτοῦργίας, καὶ τὸ ἔγκλημα ὑπὸ τοῦ ἐγκλήματος τιμωρούμενον.

Σ. Ι. Β.

ΜΕΘΟΔΟΣ

ΗΘΙΚΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ

ΤΟΥ

ΘΗΛΕΟΣ ΦΥΛΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἐν τῷ μεταξύ ἄς ἀναγινώσκῃ προσεκτικῶς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἅπερ, ἐκτὸς τῆς μεγάλης ὠφελείας, ἣν παρέχουσι τῷ ἀναγινώσκοντι μαθητῇ, ἔχουσι καὶ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν ὅπως προφυλάττωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆν μελαγχολίαν καὶ ἰδίως σχολαστικότητα, ἣς πολλοὶ ἀπόζουσιν. Ἀναγκαῖόν ἐστὶ πρὸς τούτους, ἵνα διδάσκητε αὐτὴν χειροτεχνήματα, ὧν ἡ μάθησις δὲν ἀπαιτεῖ, νομίζω, πολλὸν χρόνον, καὶ ὀδηγεῖτε εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐν τάξει ὑπηρεσίας. — Ἀλλὰ. . . — Συγγνώμην, προμαντεύων τὴν ἐρώτησίν σας σὰς διακόπτω. Ἐν πράγμα δὲν ἐπροσθέσαμεν εἰς τ' ἀνωτέρω, καὶ τὸ ἐν τούτῳ ἀπαιτοῦσιν ὅλαι σχεδὸν αἱ νεανίδες σήμερον. — Τὰ Γαλλικά. — Ναί. Ἀλλ' ἡ μάθησις τῆς γλώσσης ταύτης ἐστὶ πάρεργος, τὸ καθ' ἡμᾶς, δι' Ἑλληνίδα, καὶ τὸ πάρεργον μικρὸν ἢ οὐδεμίαν δύναται ἐμποιῆσαι ὠφελίαν. Ἐστὶ πάντῃ ἀλυσιτελής! Λέγω δὲ ἀλυσιτελής, καθότι ἡ Ἑλληνὶς ὀφείλει ἵνα διδαχθῇ βασιμῶς τὴν μητρικὴν αὐτῆς γλώσσαν, τὴν γλώσσαν τῶν θεῶν, ἣτις ἀνυψοῖ τὸν νοῦν καὶ ἀναπτέρῃ τὴν φαντασίαν. Τὸ ἀνωφελὲς δὲ τῆς μαθήσεως τῆς γλώσσης ταύτης, καὶ μάλιστα μαθήσεως στεῖρας, ἀγόνου καὶ κεκολωμένης, ὡς νῦν παρὰ ταῖς νεανίσσι συμβαίνει, μαρτυρεῖτε καὶ ὑμεῖς, νομίζω, διότι δὲν προτίθεσθε, ὡς ἐκ πολλῶν διδομένων εἰκάζω, ὅπως ἀποκαταστήσῃτε τὴν κόρην σας οὔτε πολιτικὴν, οὔτε σύζυγον πρέσβους, οὔτ' ἔμπορον οὔδ' ἔχετε σκοπὸν ἵνα, χάριν αὐτῆς, ἐάσῃτε χαίρειν τὴν Ἑλληνικὴν· ἐὰν δὲ, ὡς εἶπομεν, πολλὰ τῶν νεανίδων ἔχουσιν ἀκαταγώνιστον κλίσιν εἰς τὰ φραντσεζικὰ, καὶ θεωρῶσι τὴν ἐκμάθησιν ἢ μάθησιν τῆς πατρῴας καὶ πατρικῆς τῶν γλώσσης ὅλως περιττὴν, αἱ τοιαῦται. . . (νὰ τὸ εἶπω; φρικτὸν τὸ ἄκουσμα, ἀλλ' ἀναγκαῖον)! . . αἱ τοιαῦται οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ θερμαὶ τῆς μόδας ὀπαδοὶ, ἀφωσιωμένοι αὐτῇ μέχρι ἐσχάτης πνοῆς Κυρία! ἀγνοεῖτε ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσά ἐστὶν ὁ ἄπειρος θησαυρὸς τοῦ πνεύματος; ἀγνοεῖτε ὅτι ἐστὶ παρακαταθήκη ἱερὰ καὶ ἀγλαόμορφος, παρακαταθήκη προγονικὴ, ἣν ὀφείλομεν διατηρήσασθαι καὶ ἀκεραία; Καὶ πῶς; Τοσοῦτον ἀπιστεῖτε, ὥστε ἀμφιβάλλετε ἐὰν ἡ γλώσσα τοῦ Πλάτωνος, ἡ γλώσσα τοῦ Θεουκιδίδου, Ἰσοκράτους, Δημοσθένους καὶ Ξενοφῶντος ἐστὶν αὖρα λεπτή, ἐκ τῶν οὐρανῶν κατερχομένη καὶ καθησυχάζουσα τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν; Δὲν γνωρίζετε ὅτι ἡ

γλώσσα αὕτη ἐστὶ γλώσσα τοῦ ἐξευγενισμοῦ, ὅτι ἐστὶν ὁ μέγας καὶ ἀκταθάμαστος ἐργάτης, ὅστις ἐνεσπείρε κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τὸν ἀνθρωπισμόν; Ποία ἄλλη τὰ ἄγρια ἐξημέρωσεν ἡθῆ καὶ ἐνεφύτευσεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν πολιτισμόν, ἢ αὐτῆς Ποία ἄλλη ἐμπεριέχει τὰς ἀθανάτους ιδέας τῶν αἰώνιων καὶ ἀρχικῶν πατέρων τῆς ποιήσεως; καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς κλάδους, τῶν μεγάλων ἱστορικῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τῶν οὐρανοβαμόνων φιλοσόφων, τῶν κοσμορητόρων καὶ λοιπῶν ἠρώων τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, γιγάντων τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ αὐτῆς ἡ γλώσσα τῶν ἀγγέλων; Εἰς ποῖαν ἄλλην ἐναπεταμειύθησαν τὸ πρῶτον αἱ ὑπερφυσικαὶ καὶ οὐρανοῦψηλοι ιδέαι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ ἀσφαλεῖ καὶ ἀκεραίᾳ αὐτῶν διατηρήσει, ἢ εἰς αὐτὴν τὴν θεολάλητον ἀρχαίαν διάλεκτον, ἣν τοσοῦτον ἐθελούκως περιφρονεῖτε; Ἄνοιξτε τοὺς ὀφθαλμούς σας ἐνώπιον τοῦ ἀενάου φωτός, φωτὸς ἀπαστράπτοντος! Ἰδέτε ὅτι αὕτη ἐστὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ οὐχὶ τοῦ κατ' ἐπιφάνειαν πολιτισμοῦ γλώσσα! Ἰδέτε τοὺς Γάλλους, Ἄγγλους, Γερμανοὺς, ἰδέτε πάντα τὰ ἔθνη πῶς ἐναγκαλιζονται ἀδιασπᾶστος, ἀσπάζονται συγκεκλιμένα καὶ περιπτύσσονται δακρυβροῦντα τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ἐκτάδην κειμένην μεγάλην βρασίλισσαν τῶν γλωσσῶν! Ἀρκεῖ! ἄρκει! Καίρος πλέον ἵ' ἀναστήσωμεν τὴν θείαν ταύτην γλώσσαν καὶ τὴν ἐνδύσωμεν τὴν ἡγεμονικὴν καὶ μυριοτάλαντον χρυσὴν αὐτῆς χλαμίδα. Ἡ ἀνάστασις δ' αὕτη ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐξ ὑμῶν, τοῦ θήλεος φύλου, καθότι οὐ μόνον ὑμεῖς, γενόμεναι μητέρες, διδάσκετε εἰς τὰ τέκνα σας τὴν πρώτην ἐνάρθρυσιν τῆς φωνῆς, τὰ πρῶτα μαθήματα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀναλόγου ἀνατροφῆς, ἣν νηπιόθεν ἐλάβετε, κρέμαται ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ εὐημερία τῶν οἰκογενειῶν σας· ἐὰν ἦσθε καλὰ οἰκονόμοι καὶ ἔχητε φίλην ἀχώριστον τὴν λιτότητα, ἡ οἰκονομία καὶ λιτότης ὑμῶν αὕτη θέλει βοηθήσει τὰ μάλα, ἐμψυχῶσει ὑπερβαλλόντως τὸν σύζυγόν σας καὶ πράξει ἐκ τῶν θερμῶν αὐτοῦ ἰδρώτων, ἰδρώτων ζεόντων, περίσσευμά τι ἀποχρώντως ἱκανὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἢ ἐν ὑπερβολικῇ ἀνάγκῃ, παιδεύσει τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων σας. Ἐὰν ὅμως ἀκολουθῆτε κατὰ γράμμα τὴν ἀρχηγὸν τοῦ ἐλέθρου, τὴν μόδα ν, ὦ, σὰς οἰκτεῖρω, ὦ, οὐ μόνον τοὺς συζύγους ὑμῶν θέλετε καταχρεῶσει καὶ ἐξαφανίσει, οὐ μόνον θέλετε καταστρέψει καὶ κατακρημνίσει ἄρδην τὴν οἰκογένειάν σας, ἀλλὰ θέλετε πληρώσει καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν τέκνων σας ἀπὸ. . . (Θεέ μου, φρικτῶ). . . ἀπὸ ἀέρα. Ἐν τῇ περιπτώσει κυρίως ταύτῃ, τῇ τοσοῦτον ἐλεεινῇ καὶ ἀξιοδακρῶτῳ, ἣτις εἶθι μυριάκις εἶθι νὰ μὴ ὑπάρξῃ, ἀνάγκη ὅπως ἐν νεκρολτὲ ἀντικαταστήσῃ ἢ μάθησις μιᾶς ἱστορίας, ἕνα πῖλον ἢ μάθησις ἐνὸς Ἑλλήνου συγγραφέως, ἐν ζεῦγος σ τ ι β α λ ἰ ὠ ν ἢ μάθησις τῆς ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας, ἐν πολῦτιμον καὶ πολῦπτυχον ἀμπεχόνιον

ἢ ἐντροπὴ εἰς ἐν θρησκευτικὸν ἢ φιλοσοφικὸν μάθημα. Ἐν χρυσοῦν ὠρολόγιον μεθ' ὁμοίας φύσεως ἀλύσει; ἢ κατεργασία μιᾶς ἀγαθῆς πράξεως, ἐν ζεῦγος χρυσοῦν ἢ ἀδελφικῶν ἐνωτίων καὶ ψελλίων ἢ εὐσέβεια καὶ ἀγάπη, καὶ ἐν συγκεφαλιώσει, τὸ φθαρτὸν καὶ ἄχρηστον τὸ χρήσιμον καὶ ἀφθαρτὸν. Καὶ θέλετε καταδεχθῆ ὑμεῖς, δι' ἃς ὁ γλύπτης λικίνει τὸ μάρμαρόν του, ἢ μηχανικὴ κατασκευάζει τοσαῦτα θρύματα, ὑμεῖς, αἰτίνας ἀνάπτετε ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ποιητοῦ τὸ ἀπείραστον ἐκεῖνο πῦρ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, θέλετε τοσοῦτον τὸν ζωγράφον, ὥστε νὰ ἐναποθέτῃ ἐπὶ τῶν εἰκόνων ἀφθῶνως τὰς χάριτάς του, καὶ ὁ μουσικὸς νὰ κεντᾷ χαριέστερον τὰς χορδὰς τοῦ ὄργάνου του, ὑμεῖς, αἱ πρῶται ἡμῶν διδάσκαλοι, τὸ μέγα ἐλκτῆριον τῆς προόδου, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται αἱ τύχη τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, θέλετε καταδεχθῆ, λέγω, ἵνα, ἀκολουθοῦσαι τὴν μόδα, βεβηλόνητε τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν, ἣν κατέχετε, καὶ ἐξαλείφῃτε καὶ καταστρέψῃτε τὰς τύχας καὶ τὸν πολιτισμόν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους; δὲν τὸ πιστεύω καὶ τὸ ἐγγυῶμαι.

Μετὰ τὴν ἀκούσιν καὶ ἐκτεταμένην ταύτην παρέκβασιν, ἐλθωμεν, φιλάτη, εἰς τὸ θέμα.

Ἡ προσευχὴ, μετάληψις καὶ λοιπὰ ἱερὰ καθήκοντα, ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ — τῆς θρησκείας ἐπιβαλλόμενα, δέον ὅπως ἐκπληρῶνται ἀνοθεύτως· αἱ συναναστροφῆς της πρέπει ἵνα ὦσι μετὰ σεμνῶν καὶ κοσμίων νεανίδων συνομηλικῶν της. Ὡς δὲ λέγει μεστός τις δηκτικῆς εἰρωνείας, ἀλλὰ σοφῆς συγγραφεύς :

«Ἀρρήτων ἐπέων γλώσση σπαργίς ἐπικεῖσθω.

Κρείσσων γὰρ μύθων ἢ κρέανων φυλακή.»

(Λοσκ. ἐπίγραμμα.)

ἐθίζετε αὐτὴν ἵνα ἡ ἐχεμύθης καὶ μυστικῆ. Τοῦτο δὲ δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὰ ἔτη τῆς ἡλικίας της, ὡς πολλὰ ἔχουσιν αὐτὸ τὸ προτέρημα, ἀλλὰ νὰ ἐκτείνηται εἰς πράγματα, ἅπερ δύναται ἵνα διακυβεύσῃ τὴν τύχην αὐτῆς καὶ ἐξευτελίωσιν τὴν οἰκογένειάν της. Τέλος, Κυρία, τὰς ἀρετὰς, ἃς κατὰ τὴν βεβηλικὴν καὶ παιδικὴν ἡλικίαν ἐδιδάξατε τὴν κόρην σας, ὀφείλετε ὅπως ἐνισχύετε καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ἐποχὴν λόγῳ, καὶ (πάλιν τὸ ἐπαναλαμβάνω) ἔργῳ καὶ παραδείγματι.

Οὕτως, ἀφοῦ ταῦτα πάντα ἐκπληρώσῃτε ἀνεπερθέτως, ἀνεπτύξατε ἀποχρώντως, ἐμορφώσατε ὕγιως, τὰς τρεῖς πνευματικὰς τῆς θυγατρὸς σας δυνάμεις καὶ ἐθέσατε τὸν πρῶτον λίθον καὶ τὰ θεμέλια τῆς συνθέσεως καὶ συζεύξεως αὐτῶν. Ὁ λόγος δ' αὐτῆς, ὅστις ἤδη ἀνεπτύχθη καὶ ἐκαλλιεργήθη, ὁ λόγος, ὅστις, κατὰ τὰς λαμπρὰς καὶ σοφὰς ἐκφράσεις ἐνὸς μεγάλου καυχήματος τῆς Ἑλλάδος, ἀποδεικνύει τὸν ΛΟΓΟΝ, παρέχει τὸ πρῶτον καὶ κύριον . . προσὸν εἰς τὴν ἀνθρωπί-

την υπόστασιν, ρυθμίζει τὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, τὴν κοινωνίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἀφίξις τῆς μεγάλης πνευματικῆς ἐνότητος, ἣτις συνδέει ἀδελφικῶς, ἐν τῇ ταυτότητι τῆς ἀρχῆς, τῶν μέσων καὶ τοῦ προορισμοῦ, πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, ὁ λόγος, λέγομεν, αὐτῆς θέλει ἐπιθέσει τὴν ἀναγκαίαν εἰς τὴν συνένωσιν ταύτην ἐπίλοιπον ὕλην τοῦ οἰκοδομήματος, συνεργουσῶν καὶ τῶν ἄλλων δύο δυνάμεων. Ἡ ὑπὸ τοῦ εἰρημνίου δὲ ὄρους καὶ συνθήκας ἀδιάρρηκτος καὶ ἀδιάσπαστος σύνδεσις αὕτη, εἰς ἓνα κεινὸν σκοπὸν, ὡς ἐστὶ προδηλότατον, τείνουσα ἔσται, εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐστὶν ἡ ΛΑΗΘΗΣ ΑΡΕΤΗ! Ἴδου ὁ ἀληθὴς πολιτισμὸς! Ἴδου ἡ ΠΡΟΟΔΟΣ! Καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς ἠθικότητος ἐκάστου κρίνομεν περὶ τοῦ βαθμοῦ καὶ ποσοῦ τῶν γνώσεων καὶ ἰδεῶν του. — Τὸ ὄρθρον ἐστὶν ἀθάνατοι.

Ὅταν δὲ ἡ θυγάτηρ σας ἐπισκεφθῇ τὸ 10. ἔτος καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέρω μέθοδον μορφωθῇ, ἔσται μετὰ δύο, ἢ, τὸ πολὺ πολὺ, τρία ἔτη ἱκανὴ καὶ ἀξία ὅπως δεχθῇ τὴν χεῖρα καὶ συνενώσῃ τὴν τύχην αὐτῆς μετ' ἄλλου, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ δόπου μὲλλει ἵνα ζῆται. Ἀλλὰ πρὸ τούτου τοσαύτη δέον ὅπως ἡ ἢ φροντίς-ἡμῶν ἐπ' αὐτῆς, τοσαύτη ἢ μέριμνα καὶ ὁ ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς της, ὥστε, ὡς συμβουλεύει μία ἑκτακτος ψυχῆ,

«Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ὑπ' ὕμνασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερῶν ἔργων τρεῖς ἑκαστον ἐπιθεῖν. Πῆ παρέθην; Τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθης; καὶ μετέπειτα Δειλά μὲν ἐκπρήξασ' ἐπιπλήσσοσ'· χρυστὰ δὲ τέρπου» (Πυθ. Χρ. ἔπη 40—43).

Κυρία, προσέχετε τὸ κοράσιον αὐτὸ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ παρακαταθήκη τις ἀγνῆ, ἣν τὸ Πάναγρον ὄν σας ἐνεπιστεύθη, ἵνα τὴν δικτηρήσετε ἀθῶαν, ὡς τὴν περιστερὰν, καὶ ἀκηλίδωτον ὡς τὸ πῦρ, καὶ τὴν παραδώσετε τοιαύτην εἰς τὰς πανάγρους αὐτοῦ χεῖρας, ὡς τὴν παρελάβετε. Προσέχετε. Πόσον ὑπεύθυνος θέλετε εἶσθε, ἐὰν μὴ φροντίσετε τὸ πράπαν περὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς της, ἐγχειρήσετε αὐτὴν ἀναξίαν εἰς τὸ προσπελάσαι αὐτάς. Θεέ μου, ὅποιά φρίκη τότε δι' ὑμᾶς, ὅποιος σπαραγμὸς καρδίας. Ἀλλοίμονον. Προσέχετε τὸ κλον τοῦ καθήκοντός ἐστὶ τὸ δικαίωμα. Ἐὰν ἐκπληρώσῃτε τὸ μέγα τοῦτο, ὑψηλὸν, ἱερὸν καὶ θεῖον καθῆκον — τὸ ν' ἀναθρέψῃτε αὐτὴν, θέλετε ἔχει τὸ μέγα δικαίωμα ἵνα ὀνομάζητε ἀληθῆς μήτηρ της. Ἐὰν δὲ τὸ καθῆκον τοῦτο ὀλιβερῶς παραβλέψῃτε καὶ περιφρονήσῃτε, τότε πῶς θέλετε δυνηθῆ ἵνα ἔχητε τὸ δικαίωμα τοῦτο;

Τοιαύτη, προσφιλεστάτη μοι ἐξαδέλφη, ἐστὶν ἡ μέθοδος τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς τοῦ κορασίου σας καὶ, ἐν γένει, τοῦ θῆλεος φύλου· δύναται μὲν αὕτη ὅπως ἀναπτυχθῆ ἔτι μᾶλλον, νὰ συντομευθῇ ὁμοῦ οὐχί, καθότι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστὶ σύν-

τομος· ὡς τριαύτη δὲ δὲν ἐπιδέχεται συγκεφαλαίωσιν τῶν ἐν αὐτῇ. Φαίνεται μὲν παράτολμος ἡ γενικὴ αὐτῆς ἐπιγραφή, καθότι ὑπάρχουν καὶ πτωχαὶ οἰκογένειαι, ἐνδεεῖς, ἀλλὰ τὴν ἔλλειψιν καὶ ἐνδεῖαν ταύτην δύναται ὅπως θεραπεύσῃ ἀξιολογώτατα ἡ οἰκονομία καὶ λιτότης τῶν μητέρων· τοῦτο τὸ εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, περιττὸν καὶ νὰ τὸ ἀναπτύξωμεν αὖθις.

Δέομαι δὲ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ὅπως ὑμᾶς μὲν φωτίσῃ ἵνα θέσητε αὐτὴν εἰς δραστήριον ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐφαρμόσητε καθ' ὅλα, τοὺς δὲ φίλους παρακαλῶ ὅπως παρίδωσι τὰς νεανικὰς μου ἐλλείψεις, αἵτινες τυχόν ν' ἀπαντῶνται ἐν αὐτῇ, καὶ τὸν ἐντιμον σύζυγόν σας, ὅπως μὲ δανείσῃ μὲν χρηματικόν τι ποσὸν πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν μου, ἀλλὰ νὰ λησμονήσῃ παντελῶς ἐκ δανείσθη ποτέ τι παρ' αὐτοῦ

ὁ ὑμέτερος ἐξαδέλφος
ΛΘΑΝΑΣΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΗΣ.

Η ΧΩΡΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΑΓΑΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν αὐτόν.

Ἐν Πράγα, σάββατον ἑσπέρας.

Ἡ κεφαλή μου καίει. . . Εἶμαι ὄλως ὀργῆ, θυμὸς, νεύρα. . . καὶ ἐρωτευμένος. Πίνω τέτ' ἀπὸ δύο ὠρῶν καὶ δὲν θέλω νὰ σοὶ γράψω. Γνωρίζεις τὰς γυναῖκας, σύ; Ὅσον δι' ἐμέ, ρίπτω τὴν γλῶσσάν μου εἰς τοὺς κύνας καὶ δὲν θέλω νὰ μαντεύσω τὰ αἰνίγματα τῶν κρινολινοφόρων τούτων σφιγμῶν.

Ἐκείνη καὶ πάλιν ἦλθε καὶ πάλιν ἀνεχώρησεν.

Ἴδου τὸ πᾶν.

Καὶ δέκα ὀλοκλήρους σελίδας ἂν σοὶ ἔγραψον, δὲν ἤθελες μάθει πλείότερα. Καὶ ἐν τούτοις, Μάξιμ, ἡ πρὸ ὀλίγου λήξασα δῆλη ὑπῆρξε μία τῶν ταρχωδεστέρων, τῶν μεθυστικωτέρων, τῶν ὀλιβερωτέρων. . . καὶ συγγρόνως τῶν εὐδαιμονεστέρων τοῦ νεκρικοῦ μου βίου! ἄς ἐξηγήσῃ τοῦτο ὁ θελήσων· οὗτος δὲν θὰ εἶμαι βεβαίως ἐγώ.

Ἐλεγόν σοι λοιπὸν ὅτι ἦλθεν ὑπῆρξεν ἀκριβῆς ὡς συναλλαγματικῆ. Σημαίνει τρίτη ὥρα· κρούει καὶ εἰσέρχεται ἤτο φειδρά ὡς χρυσάλλης ὑπὸ τὸν ἥλιον τοῦ μαίου· δὲν τὴν ἀνεγνώριζον ἦν ἐν τούτοις ἢ αὐτὴ μικρὰ λευκὴ ἐσθῆς μὲ τὰς σειρὰς χρώματος λειρίου. Ἐν Πράγα δὲν ἀλλάσσομεν ἐνδυμασίαν τετράκις τῆς ἡμέρας. Ἐβρίψῃ τὸν πῖλον αὐτῆς ἐπὶ καθέλης καὶ ἦλθε πρὸς με μετὰ χαρωποῦ μειδιάματος, τοῦ μειδιάματος τῶν βοδοχωρῶν στομάτων καὶ τῶν λευκῶν ὀδόντων.

— Ἐλπίζω, μοὶ εἶπαν, ὅτι θὰ κάμωμεν μᾶθημα.

Τῇ ἐδειξα κἀθίσιμα οὐχὶ μακρὰν τοῦ παραθύρου εἰς τὴν διὰ μέσου τοῦ θαλάμου παίζουσαν ἀκτίνα. Οἱ ἀμελῶς δεδεμένοι πλόκαμοι τῆς ξανθῆς κόμης αὐτῆς ἀπήστραπτον ὡς χρυσοὺς στέφανος.

Ἠθέλησα τὴν χεῖρα αὐτῆς.

— Δότε μοι τὴν ἐφημερίδα. Δὲν ἀγνοεῖτε ὅτι ἦλθον ἐνταῦθα διὰ νὰ πάρω μᾶθημα.

— Ἐχω τὴν ἀτυχίαν νὰ μὴ ἀμφιβάλλω περὶ τούτου, εἶπον ἐγώ.

— Ὡ, τῇ ἀληθείᾳ, εἶπε μετὰ λεπτοῦ μειδιάματος καὶ ὑψοῦσα ἐπὶ τοῦ μετώπου τὸ δάκτυλον, οἱ ἄνδρες εἶναι τόσο ἀνοστοί.

Ἐλαβε τὴν ἐφημερίδα καὶ ἔθηκεν αὐτὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Τῆς ἤρπασα ἀπὸ τῶν χειρῶν τὸ φύλλον, καὶ τὴν ἠνάγκασα οὕτω νὰ τὴν παρατηρῶ.

Δὲν εἶμαι εἰσέτι τυφλὸς, καὶ συμφωνῶ πληρέστατα ὅτι δὲν εἶναι εὐτελής καλλονὴ, ἀλλ' εἶναι φυσιογνωμία ἐκ τῶν χαριεστέρων. Δὲν εἶναι οὔτε ὑψηλὴ, οὔτε μικρόσωμος, καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὸ κρινολῖνον δὲν εἶναι φοβερὸν καὶ ὁ στηθόδεσμος τεχνητὸς, δύναται νὰ βεβαιώσῃ τις ὅτι εἶναι θελξινουστάτη. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ ἔχει τὰς μικροτέρας χεῖρας τοῦ κόσμου ὡς χεῖρας χωρικῆς, συμφωνῶ, οὐδὲ ὁμοίως πρὸς ἐκείνας, ἄς σὺ καὶ ἐγὼ γνωρίζομεν, ἀλλ' ἐν τούτοις ὠραιότατας, καίτοι στενὰς ὀλίγον καὶ βραχείας, καὶ τὰς ὁποίας παρατηρῶν τις μετὰ προσοχῆς βλέπει ὅτι τὰς μεταχειρίζεται συνεχῶς, καὶ ὀμνύω ὅτι τὸν ἀντίχειρα ἐτοσίμπισε πολλάκις ἢ βελόνῃ. Ἀλλ' ἡ κεφαλή αὐτῆς ὁμοιάζει ἐρωτικὸν εἰκονογράφημα τοῦ 17. αἰῶνος, τοῦ αἰῶνος τῶν εἰκόνων καὶ τῶν γυναικῶν. Ἐὰν τὸ στόμα αὐτῆς ἦναι ὀλίγον μεγαλύτερον τοῦ τῶν ὠραίων ἐκείνων μαρκησίων, αἵτινες ὑπερθεοῦντο νὰ κάμνωσι δύο βούκαις ἐν κεράσιον, ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τις ἐρυθρότερα χεῖλη καὶ λευκοτέρας ὀδόντας. Ἡ ρίσις αὐτῆς εἶναι γρυπὴ· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι ἐν συμμετρίᾳ, καὶ κυανοῖ χρώματος βαθέως καὶ ὑγροῦ· ὁμοιάζουσι μέλανες εἰς δύο βημάτων ἀπόστασιν. Ἀλλ' ὅταν τοὺς παρατηρῇ τις καλῶς (καὶ τοὺς παρετήρησα καλῶς, Μάξιμ), νομίζει ὅτι διεισδύουσι μέχρι τῆς ψυχῆς. Εἰς ἐκάστην ἰνῆσιν αὐτῆς, ἡ σκιά τῶν βλεφαρίδων παίζει ὡς πτέρυξ πτηνοῦ· καὶ οὐδεμία ρυτίτις, οὐδεμία πτυχή εἰς τὰ βλέφαρα, ὀφθαλμὸς παιδὸς μὲ τὴν σκέψιν καὶ τὴν ὀνειρώξιν γυναικός. Εἶδον ὠραιότερας γυναῖκας, ἀλλὰ παρ' οὐδεμίᾳ εὔρον ἐπαγωγότεραν φυσιογνωμίαν.

Ἐπελαθόμεθα ταχέως τοῦ παραξένου τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίας ἡμῶν θέσεως. Ἰπέθεσα ὅτι ἦμην εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, χωρὶς νὰ συλλογισθῶ ὅτι ἐκείνη παρ' ἐμοὶ, καὶ ἡ συνδιάλεξις ἡμῶν ἔλαβε τὴν ὄλως οἰκείαν καὶ στενὴν ἐκείνην τροπὴν τῆς μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνδιάλεξεως.

Δὲν ἐκαμον τὸν ἔρωτα εἰς τὴν ἀξιέραστον χω-

ρικὴν, ἀλλ' ἐν τούτοις ὠμιλοῦμεν περὶ ἔρωτος. Μετὰ πολλὰς δὲ ἄλλας συνδιαλέξεις ἤλθομεν τελευταῖον εἰς τὰ περὶ ἡμῶν αὐτῶν.

Γινώσκεις, φίλε Μάξιμ, πόσον εἶναι δυσχερὲς νὰ μείνῃ τις ἀληθῆς ὅταν λαλῇ περὶ ἑαυτοῦ.

Ἐν τοσοῦτῳ, τὴν φορὰν ταύτην ὑπῆρξαμεν, πιστεύω, ὅσον οἶόν τε εἰλικρινεῖς. Μοὶ ὠμολόγησεν ὅτι ἔζη λίαν ὀλιβερῶς μεταξὺ γέροντος καὶ παιδίου· τοῦ ἐβδομηκονταετοῦς πατρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ διετοῦς τέκνου της, μὴ βλέπουσα τὸν κόσμον, ἐργαζομένη ὀλίγον, καὶ ἀναγινώσκουσα πολὺ, πρὸ πάντων τοὺς ποιητὰς, οὐς ἀγαπᾷ περιπαθῶς, καὶ τούτων τοὺς Γερμανοὺς ὅταν μελαγχολῇ, καὶ τοὺς Γάλλους ὅταν ἦναι παιδρά. . . συχνότερον δὲ τοὺς Γερμανοὺς.

— Καὶ ἐν τούτοις, προσέθηκε, μὴ νομίσητε ὅτι εἶμαι δυστυχῆς. Μὴ τοῦλάχιστον ἔχω τὸν καιρὸν νὰ σκέπτομαι ὅτι ἡ Πράγα εἶναι μικρὰ καὶ ὅτι ὁ κόσμος εἶναι μέγας, ὅτι εἶμαι νέα, καὶ ὅτι μοὶ εἶπαν ἐνίοτε ὅτι ἦμην εὐειδής;

Ἐφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου ὡς ἵνα ἀποδιώξῃ ὀχληρὸν λογισμὸν. Δάκρυ δ' ἀνέλαμψεν ὡς μαργαρίτης εἰς τὴν ἄκρην τῶν μακρῶν βλεφαρίδων αὐτῆς. Ὡ, τὸ μικρὸν ἐκεῖνο δάκρυ, πόσον ἤθελον νὰ τὸ βράψω ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῖς, καὶ νὰ γευθῶ τῆς πικρᾶς ἠδύτητός του. Δὲν ἔβρευσε ποσῶς. Πολλάκις, φίλιτατε Μάξιμ, ἀναβαίνουσιν οὕτω τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν γυναικῶν καὶ ἐπαναπίπτουσιν ὡς θερμὴ βροχὴ ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν καρδίας. Ἐλαβον τὴν χεῖρα αὐτῆς μεταξὺ τῶν ἰδικῶν μου καὶ ἐκράτησα αὐτὴν τοσοῦτον ἐλαφρῶς, ὥστε οὐδὲ παρετήρησε τοῦτο.

Καὶ ὑμεῖς; εἶπεν.

Οὐχὶ πλέον ἀπλῆ περιεργία ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ φωνῇ αὐτῆς, ἀλλ' ὁ βαθὺς καὶ συμπαθητικὸς τόνος τοῦ ἀληθοῦς ἐνδιαφέροντος.

Τῇ ἐσχεδιαγράφησα ζωηρῶς τὰ τοῦ ἡμετέρου σφόδρα πολιτισμοῦ, ζωγραφίσας αὐτῇ τὸν ἄδην τῶν Παρισίων, ὅπου ἡ ζωὴ εἶναι καιὸν κράμα, ὅπου καθ' ἐκάστην πρωίαν πρέπει νὰ κυλῆ τις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τὸν λίθον τοῦ Σισύφου. . . ἵνα ἐπαναπίπτῃ τὸ ἑσπέρας.

— Τοῦτο τοῦλάχιστον, εἶπεν ἐκείνη, εἶναι ἐνεργητικότης, εἶναι ζωὴ εἶναι ἡ χρῆσις τῶν δυνάμεων.

Ἔστη αἴφνης, ὡς εἰ εἶπε πλείονα τοῦ δέοντος. Ἐπειτα δὲ προσέθηκεν.

— Ἀλλὰ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ τὴν γαλήνην, ποῦ λοιπὸν νὰ τὰς εὔρη τις;

— Πουθενά, τῇ ἀπεκρίθη· τὰς ζητεῖ τις πάντοτε, ἀλλὰ δὲν τὰς ἀπαντᾷ ποτέ.

Ἠθέλησα νὰ διασκεδάσω τὴν σειρὰν τῶν ὀλιβερῶν λογισμῶν αὐτῆς. Ἐλαβον ἓνα τόμον τοῦ Λαμαρτίνου, ὃν ἄρτι ἠγόρασα, ὅπως τὸν προσφέρω αὐτῇ, καὶ τῇ ἀνέγνωσα τὴν ὠραίαν ταύτην μελέ-

την της Λίμνης, όπου ο ποιητής διαχέει άπαν την αρμονικήν ψυχὴν αὐτοῦ.

Οὕτως φεῖ ὠθούμενοι εἰς νέας παραλίας,
Καὶ εἰς νυκτῶν φερόμενοι αἰθέρα σκοτεινῶν,
Δὲν θ' ἀγκυροβολήσωμεν, ἔστω στιγμὰς βραχείας,
Εἰς τῶν ἐτῶν τὸν ἄπειρον ποτὲ ὠκεανόν;

Ὡ λίμνη, μέλις ἤνυσεν τὸν δρόμον του ὁ χρόνος,
Καὶ παρ' αὐτὰ τὰ νῶτ' σου τὰ τόσον προσφιλῆ μου,
Ἴδὲ, . . . ἤλθον καὶ κάθημαι ἐπὶ τοῦ λίθου μόνος,
Ὅπου τὴν εἶδες ἄλλοτε νὰ κάθηται μαζὺ μου!

Οὕτω τὸς βράχους ἔδερν τὰ κύματά σου λάβρα,
Κατὰ τῶν ἀποτόμων των θραυόμενα πλευρῶν,
Καὶ τὸν ἄπρον των τὸν λευκὸν προσπνέουσα ἡ αὔρα,
Οὕτω πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς ἔρριπτε τῶν ἄβρων.

Ἐπλέομεν ἐν σιωπῇ ἡμοῦ, . . . ἦτον ἐσπέρα!
Τὸ ἐνθυμεῖσθαι; — σιωπῇ μαγευτικῇ, βαθεῖα,
Τὸ κύμα σου ἐκάλυπτε καὶ τὸν γλαυκὸν αἰθέρα,
Καὶ κόπης σου τὴν ἔκοπτε γλυκεῖα ἀρμονία.

Πλὴν αἴφνης θεοὶ, ἄγνωστοὶ ἐπὶ τῆς γῆς μας τόνοι,
Τῆς ὄχθης σου ἐξήγειραν ἐκθάμβους τὰς ἠχοῦς,
Κ' ἐνφ' αὐτὰ τὸ χεῖλος τῆς τ' ὠραίων ἐπεφάνει,
Εἰς τοὺς βαθεῖς του ἔτρεψε τὸ κύμα σου μυχοῦς:

«Χρόνοι, μὴ σπεύδετε, καὶ σεῖς, στιγμὰς τῶν εὐδαιμόνων
Ὁρῶν μας, ὦ, σταθῆτε!
Τῶν ἡδαιῶν μας ἡμερῶν ν' ἀπογευθῶμεν μόνον
Ἐπὶ μικρὸν ἀφῆτε!

Τὴν ταχύτεραν πτόιν σας πλῆθος δυστήνων ὄντων
Θερμῶς ἐπικαλεῖται . . .
Φύγετε, καὶ μὲ σὰς τὸ πῦρ ἄς φύγη τῶν σθητῶν των
Τοὺς ἄλλους λησμονεῖτε! . . .

Πλὴν φεῦ! Ἐλίγας κἄν στιγμὰς ἐτι αἰτῶ ματαίως,
Ὁ χρόνος τὰς ἀρνείται.
Σβύνοσι τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ, ἰδέ! κ' ἐγώ: «βραδέως,
Τοῖς ἔλεγον, χωρεῖτε».

Λοιπὸν ἐρῶμεν, σπεύσωμεν τὸν χρόνον νὰ χαρῶμεν,
Ὁ χρόνος δὲν κρατεῖται!
Ἄνορμος πλέει, ἄνορμοι κ' ἡμεῖς μαζὺ περῶμεν,
Δηρόοι παροδῖται».

Χρόνοι ζηλότοποι, ὦ, πῶς στιγμὰς εὐδαιμονίας,
Καθ' ἃς γεύομεθ' ἄφροντα τοῦ ἔρωτος τὰ δῶρα,
Ὡ, πῶς νὰ φεύγουν δύνανται μακρὰν μας μεθ' ἡμῶν
Ταχύτητος, ὡς κ' ἡ πικρὰ τῆς δυστυχίας ὥρα.

Ὡ, εἶν' ἀδύνατον λοιπὸν ἐν ἔχνος των νὰ μείνη;
Διὰ παντὸς ἐσθέθησαν, παρήλθον δι' ἡμᾶς;
Ὁ χρόνος, ὅστις ἔδωκεν αὐτὰς, ὅστις τὰς σβύνει,
Δὲν θὰ μᾶς δώσῃ τὰς αὐτὰς καὶ ἄλλοτε στιγμὰς;

Αἰωνιότης, παρελθὸν, μὴ δὲν, μυχοὶ σκοτίας,
Τί τὰς ἡμέρας κάμνεται, ὅσας μᾶς ἀφαιρεῖτε;
Δὲν θὰ μᾶς ἀποδώσῃτε τὰς τέρψεις μας τὰς θείας,
Ὅσας ἐντὸς τῆς κύλικος τοῦ βίου μας ἀντλείτε;

Ὡ, λίμνη, βράχοι, σπήλαια, ὦ δάση σιγαλέα,
Σεῖς, ὧν ὁ χρόνος φεῖδεται, ἄτιν' ἀνανοεῖ,
Τῆρησον τῆς νυκτὸς αὐτῆς, ὦ φύσις μου ὠραία,
Κἄν τὴν ἐνθυμήσῃ, ἀφοῦ ὁ χρόνος σ' εὐνοεῖ.

Ὡ, ἔστω εἰς τὸ κύμα σου, φαιδρὸν, ἢ ὠρσιμένον.
Ὡ λίμνη, κ' εἰς τὸ θέαμα τῶν χαροπῶν βουρῶν σου,
Εἰς τὰς ἐλάτας σου αὐτὰς, κ' ἐπὶ τῶν κρεμασμένων
Σκοπελῶν εἰς τὸ κάτοπρον τῶν κυανῶν νερῶν σου.

Ὡ, ἔστω εἰς τὸν ζέφυρον, ὅστις στεναίνει πνέων,
Εἰς τὴν ἠγῶ τῆς ὄχθης σου, ἦτις φαιδρὰ λαλεῖ,
Εἰς τὸν ἀργυρομέτωπον ἀστέρα, ὅστις χέων
Τὸ φέγγος του τὰ νῶτ' σου τὰ ἥρεμα φιλεῖ.

Εἶθε ὁ στένων κάλαμος, ἢ αὔρα, ἦτις κλαίει,
Τὰ θεῖά τῆς ἀρώματα, ἢ μάγος ὄλη φύσις,
Καὶ ὅ, τι τέλος βλέπει τις, ὅ, τι ἀκούει, πνέει,
Ἐἴπωσιν ὅλα, λίμνη μου: Ἡ γὰρ ἡ σ α ν, ἐπίσης.

(Μετάφρασις Α. Σ. ΒΛΑΧΟΥ).

Ἦτον ἐστηριγμένη ἐπὶ τῆς καθέκλας, τὸν ἀγκῶνα
ἔρουσα ἐπὶ τοῦ παραθύρου καὶ τὴν κεφαλὴν
ἐπὶ τῆς χειρός. Ὁ ἐρμωγλύφος Πραδζέ δὲν ἤθελε
δώσει καλλιτέραν στάσιν εἰς ἐν τῆς Μελαγχολίας
ἄγαλμα.

— Λοιπὸν, τῆ εἶπον, τί εὐρίσκετε εἰς τοὺς
στίχους τούτους;
— Ἄγνωσ, ἀπήντησεν ἡκουσα μόνον τῆς φωνῆς
ὑμῶν.

Ὡ ματαιότης τῶν ἀνδρῶν. Βλέπεις, Μάξιμε,
ἢ λέξεις αὐτὴ μὲ ἐτάραξε βαθέως. Πλὴν τίς οἶδεν
ἐὰν ἦτο λέξις τοῦ πνεύματος, ἢ τῆς καρδίας; ἐὰν
ἦτο ἢ ἀθωότερα ἀφέλεια ἢ ἢ πονηρότερα ἐρωτο-
τροπία ἢ ψυχὴ τῶν γυναικῶν εἶναι ἄβυσσος κε-
καλυμμένη ὑπὸ ἀνθέων, οὐδὲ θὰ μάθωμεν ποτε
τί ὑπάρχει ἐν τῷ βάθει αὐτῆς. Ἐνόμισα ὅτι τὴν
ἡμέραν ἐκείνην δὲν ἠθέλωμεν ἀναγνώσει πλείοτε-
ρον ἔκλεισα τὸ βιβλίον. Καὶ ἐκείνη δὲ ἠσθάνθη
διὰ τῆς τόσον λεπτῆς γυναικείας ὀξυνοίας, ὅτι ἢ
συνδιάλεξις ἔφθασε νῦν εἰς βαθμὸν, εἰς ὃν ἦτο
ἀκροσφαλὲς νὰ παραταθῆ πλείοτερον. Ἠγέρθη καὶ
ἔκαμεν ἐν βῆμα ὅπως λάβῃ τὸν πῖλον αὐτῆς.
Ἠρπασα τὴν χεῖρα αὐτῆς καὶ τὴν εἴλκυσα πρὸς
τὸ παράθυρον.

Γ'.

— Ὅθ' μὲ ἀφήσητε λοιπὸν οὕτως;
— Πῶς οὕτως;
Καὶ μὲ ἠτένισε πάλιν μὲ τοὺς μεγάλους δια-
χειρὶς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς.

— Ναι, ἐπανελάθον, οὕτω, χωρὶς νὰ μοὶ ὑπο-
σχεθῆτε ὅτι θὰ ἐπανίδω ὑμᾶς;

— Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἀναχωρεῖτε τὴν νύκτα ταύτην;
— Ναι, καθὼς ἀνεχώρησα καὶ τὴν προῖταν.
Τὸ μειδίαμα ἐπανεκάθησεν ἐπὶ τῶν χειλέ-
ων τῆς.

— Τὸ πρᾶγμα εἶναι ὅτι ἐὰν σὰς περιμένωσι;
— Φεῦ, ἀπήντησα, ποτὲ δὲν μὲ περιμένουσιν.
— Ἀληθινά; Δὲν σὰς πιστεύω, καὶ ὅταν ἐγὼ
δὲν πιστεύω, τετέλεστα.

Ἀπέσυρε τὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ ἔλαβε τὸν
πῖλον τῆς. Ἐσχον τότε ὡς προαίσθημά τι ὅτι δὲν
θὰ τὴν ἐπανίδω πλέον, καὶ εἶδον ὅτι παρελάμβρα-
νέ τι ἐξ ἐμοῦ. Τέλος, τί νὰ σοὶ εἶπω. . . μὲ
γνωρίζεις, Μάξιμε. . . γινώσκεις τὸ σφοδρὸν καὶ
τὸ αἰφνίδιον τῶν ἐντυπώσεων μου ἠσθάνθη ἰ-
σχυρὰν συγκίνησιν. Διέβη ἐπ' ἐμοῦ μία ἐκ τῶν
νευρικῶν ἐκείνων φρικιάσεων, ὧν τὴν σιωπηλὴν
εὐγλωττίαν κατανοοῦσιν αἱ γυναῖκες τόσον καλῶς.

Ἐλάβον καὶ πάλιν τὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ τὰς
ἔφερα ἐπὶ τοῦ μετώπου μου. Ἠτοιμαζόμεν νὰ
ρίψω εἰς τοὺς πόδας τῆς.

Δάκρυα ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς,
ὡς τὸ ὕδωρ πηγῆς πλημμυρούσης.

— Σύγγνωθι, τῆ εἶπον, σύγγνωθι. . . Ὁ Θεὸς
γινώσκει ἐὰν ἤθελον, ναι, νὰ σὲ προσβάλω. Ἄλλ'
ὑπάρχουσι στιγμὰι, καθ' ἃς μᾶς καταβάλλει ὑπερ-
τέρα τις δύναμις.

— Ἀρκεῖ, εἶπεν' οὐδεμίαν λέξιν πλείοτερον, σὲ
καθικετεῖω.

— Ὄχι, ἐπανελάθον ἐγὼ εἶμαι ὡς πᾶς ἀνὴρ
φίλυτος. Δὲν δύναμαι πλέον νὰ πάσχω μόνος.
Θέλω τοῦλάχιστον νὰ μάθῃς τὸ μυστικὸν τῆς
καρδίας μου. Ἐλένη! Ἐλένη! σὲ ἀγαπῶ!

— Ἄ! εἶπε, θεῖσα τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τῶν ὀ-
φθαλμῶν αὐτῆς, ἰδοὺ τί δὲν ἔπρεπε ποτε νὰ ἐκ-
στομίσης. Ἐξ αἰτίας σου, τὸ πᾶν ἐτελείωσε, διε-
λύθη τὸ πᾶν. Λησμονεῖς ὅτι εἶμαι εἰς τὸν οἶκόν
σου καὶ μὲ κάμνεις νὰ τὸ ἐνθυμηθῶ ἐγώ. Ἀλλὰ
μοῦ ἀξίζει ὅ,τι μοὶ συμβαίνει' ὑπήρξα ἀνόητος,
ἐλαφρὰ. Ἐπρεπε νὰ τιμωρηθῶ' ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε,
Κάμιλλε, δὲν ἔπρεπε σὺ νὰ μὲ τιμωρήσης. Ἰ-
γίαινε.

— Δὲν θ' ἀναχωρήσης οὕτως, Ἐλένη, χωρὶς
νὰ μοὶ συγχωρήσης.

— Σοὶ συγχωρῶ' ἀλλ' ἄφες με.
— Ὄχι, ὄχι, ἀκόμη μὴν στιγμὴν, μίαν μό-
νην στιγμὴν ἂν ὄχι δι' ἐμὲ, διὰ σεαυτὴν τοῦ
λάχιστον. Εἶσαι τεταραγμένη.

Ἦτο ὠχρατάτη, καὶ ἢ ἡ καρδία αὐτῆς ἔπαλλε
μετὰ σφοδρότητος.

Ἐπανεκάθησε καὶ ἔμεινα παρ' αὐτῆς.
— Διὰ τί, τῆ εἶπον, διὰ τί νὰ τεραχθῆς ἐκ
τῆς κραυγῆς ἦτις μοῦ δίσφυγε;

Διότι ἀντήχησεν εἰς τὴν ψυχὴν! εἶπε λαλοῦσα
μᾶλλον καθ' ἑαυτήν.

— Θεέ μου! αἰσθάνομαι τώρα ὅτι εἶχον ἄδι-
κον ὄφειλον νὰ φυλάξω τὸ καίον μυστικὸν μου.
Μοῦ ἔλειψεν ἢ δύναμις. Ἄλλ' ὁ ἔρωσ μου εἶναι
τόσον ἄδολος. Ἄ, ἐὰν μόνον ἤθελες νὰ μὲ ἀτενί-
σης, θὰ ἔβλεπες ὅτι δὲν δύναμαι νὰ σὲ ἀπα-
τήσω.

— Πιστεύω, μοὶ εἶπε Γερμανιστὶ, καὶ μετὰ

φωνῆς ἡδέας ὡς στεναγμὸς, πιστεύω ὅτι εἶναι
αὕτῃ ἢ ἀλήθεια.

Κῦμα περιπαθῶν λόγων ἀνέβη εἰς τὰ χεῖλη
μου καὶ ἀφῆκε τὴν καρδίαν μου νὰ λαλή. Τὴν
ἤκουσα δὲ νὰ ψιθυρίζῃ χαμηλῇ τῇ φωνῇ: «χύνει
τὸ δηλητήριον ἐντὸς χρυσοῦ ποτηρίου.» Ἐσιώ-
πητα ἐλπίζων ὅτι θ' ἀρχίσῃ ἐκείνη' ἀλλ' ἐκείνη
ἠγέρθη καὶ εἶδον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἀκλό-
νητον ἀπόφασιν.

— Ἰγίαινε, μοὶ εἶπε, τείνουσά μοι τὴν χεῖρα,
καὶ ἔκαμν' εὐθὺς πρὸς τὴν θύραν βήματα.

Ἄλλ' ἐπανεἴθε εὐθὺς πρὸς με, ἰστάμενον ἀκί-
νητον εἰς τὸ παράθυρον.

— Ἐ, καλὰ, προσέθηκεν, ὄχι ὑγίαινε' ἐν τῷ
ἐναντιεῖν.

— Πότες ἀνεφώνησα.
— Αὔριον εἶναι κυριακὴ' δύναμαι νὰ ἐξέλθω
περὶ τὰς ἕνδεκα' περιμένον με. Ἠσύχασον νῦν,
φίλτατε.

Ναι, Μάξιμε, μὲ ἐκάλεσε φίλτατον. Ἠνοιξα
τὴν θύραν καὶ ἔκυψα νὰ ἀσπασθῶ τὴν χεῖρά τῆς'
ἠσθάνθη τὰ χεῖλη αὐτῆς ψύσαντα τοῦ μετώπου
μου. . . Ἐγεινεν ἄφαντος.

Ἰγίαινε, Μάξιμε' ὁμολόγησον ὅτι ὁ ἔρωσ εἶναι
ὠραῖόν τι.

Μάξιμος Κάμιλλος.

Κάμιλλε, δὲν εἶμαι εὐχαριστημένος. Ἐξ ἀνοη-
σίας καὶ κουφότητος πράττεις ἴσως πράξιν κα-
κὴν. Ἐὰν ἢ νέα αὕτη γυνὴ ἦναι εἰλικρινῆς, ὑπερ-
δυνατὸν, τῇ κάμνεις κακόν. Ἐὰν δὲ δὲν ἦναι, ὑ-
περπιθάνον, κάμνεις εἰς σεαυτὸν ἄδικον. ἐξευ-
τελίσεις καταγινόμενος εἰς ἀνάξια σου. . . Ὅπως
δὲ καὶ ἂν ἔχη, εἶσαι ἀξιοκατάκριτος καὶ σὲ ἀ-
γαπῶ τόσον, ὥστε πρῶτος σὲ κατακρίνω ἐγώ.
Στήθι, ἐὰν ἦναι εἰσέτι καιρὸς' διότι θραδύτερον
δὲν θὰ δύνασαι νὰ ἐκλέξῃς μετὰ τῶν θλίψεων
καὶ τῶν τύψεων τοῦ συνειδότος.

Κάμιλλος Μαξίμος.

Τέπειτε, κυριακὴ ἑσπέρας.

Ἄ, φίλε, φίλε' ἔσο ἀγαθός, ἀφοῦ εἶσαι αὐστη-
ρός. Ἐπίπληξόν με αὔριον, ἀλλὰ σήμερον οἰκτεῖρόν
με' διότι, εἰς τὴν ψυχὴν μου, ὑποφέρω.

Ἰδοὺ τί τέλος τοῦ μυθιστορήματος.

Ἐκοιμήθην ἐπὶ ἀνθράκων. Ἀπὸ τῆς ὀγδόης ὡ-
ρας ὁ θάλαμος μου ἦτο ἔτοιμος' ἠλλαξά τὰ ἀνθη
εἰς τὰ μεγάλα κρυστάλλινα δοχεῖα' ἠλλαξά τὰ
πάντα, ὡς εἰ ἦτο ἑορτή. Περὶ τὴν δεκάτην, ἠρ-
χισα νὰ αἰσθάνωμαι ἑμαυτὸν ἀνήσυχον. Τὴν δε-
κάτην καὶ ἡμίσειαν, ὁ τόπος δὲν μ' ἐχωροῦσε.

Κατὰ δὲ τὰς ἕνδεκα, ἤμην ἐξ ἡμισείας παρά-
φρων. Ἐπροσπάθησα ν' ἀναγνώσω. Ἀνέγνωσα, δὲν
ἐνθυμοῦμαι. Εἰς τὰς ἕνδεκα καὶ δέκα, ἤκουσα θό-
ρυβον βημάτων ἐπὶ τῆς κλίμακος. Ἐ, ὅτε ἦτο ἐ-
κείνη! — ἐκείνη βαδίζει ὡς πτηνόν! — τὴν ἐ-
μάντευον, ἀλλὰ δὲν τὴν ἤκουον. Ὁρῶ, κύπτω
καὶ παρατηρῶ τὴν Σοφίαν.

πέμπουσάν μοι ένα άσπραμόν, έπειτα μία ξανθήν κεφαλήν, ήτις έπροσπάθει να μπειδιάση, αλλά δεν έμειδία.

Η τον εκείνη!

Ηθέλησα να καταβώ, αλλά ή θυρίς ήτο κλεισμένη. Το schnell-zug επανέλαβε την ταχύτητα αυτού. Μικρόν ύψωμα του εδάφους και σωρός δένδρων μου απέκρυψαν τον σταθμόν. Η φορά αυτή ήτο βεδάκιος ή τελευταία πατών. Δεν θά την επανιδώ πλέον, αλλά την επανειδόν.

Ηνοιξα το μικρόν δέμα περιείχε λευμένα άνθη, το ήμισυ της άνθοδέσμης, ήν είδον επί της θερμάστρας, και μίαν επιστολήν.

« Φίλε, μοι έλεγεν, ή αγωνιώδης κρυγή σου μου διεπέρασε την ψυχήν· μοι έχρειάστη δε πολλή δύναμις όπως άντιστώ . . . Αλλά δεν ώφειλον πλέον να έλλω προά σοί· εύχριστώ σοι ότι δεν ήλθες. Ο πατήρ μου εξήλθε διά μίαν στιγμήν . . .

Νομίζω τότε ότι έπεθύμησα να ήρχεσο . . . Ίτω; ή έπιθυμία αυτή σοι φην γλυκεία. Δεν εφάνη, και ο πατήρ μου επέστρεψεν. Ηθέλησα τότε να σοι φέρω εδώ τον τελευταίον άσπραμόν μου· ή χείρ μου τρέμει όταν σκέπτομαι ότι είς τινας στιγμάς θέλω να σε ήδω το τελευταίον . . . ω, μη αποκάλει τουτό χωρισμόν, είναι σπαραγμός. Είμεθα

παιδιά, Κάμιλλε· επαίξαμεν με το πυρ και νυν καιόμεθα· άλλ' από φλόγα άγνήν . . . ή δυστυχεστέρα είμαι εγώ και εύχριστώ τον Θεόν . . . Θα εύρης την λήθην . . . θα μοι αφήσης την ανάμνησιν· αλλά δεν παραπονούμαι. Άκουσόν με, φίλε μου . . .

και προ πάντων πιστευσόν μοι. Είμαι άπλη γυνή. Απέναντί σου ούτε πανούργος υπήρξα, ούτε φιλάρεσκος· άσύνετος, βεδάκιος, ελαφρά, ίσως, άλλ' ουδέν άλλο. Ότε την παρασκευήν σε άπήντησα εν τώ θεάτρω, δεν είδον εν σοί τον νέον άνδρα· είδον τον Γάλλον και διά τουτό ήλθον εις τον οίκόν σου . . . άθώατα, σοι όμνύω, και όπως ακούσω

πάλιν την ώραίαν γλώσσαν, ήν τοσοούτον αγαπώ. Αψτή είναι ή μόνη αλήθεια . . . Δεν θά επανιδώμεν άλλήλυσ, ποτέ· διά τί να σε άπατήσω; Βαθμηδόν, άγνοώ όποιος τρόμος με κατέλαβε, τά βλέμματά σου, οι λόγοι σου, τά πάντα με έμέθυτικον . . . Ηγάπων τον ήχον της φωνής σου· ο βαθύς και κυνούς ως ή θάλασσα όφθαλμός σου κτεκύλιεν ενίοτε τρικυμίας πάθους. Ναι, Κάμιλλε, ήθελονόμην τάς πρώτας σκοτοδιναίσεις, αίτινες καταστρέφουσιν ήμάς. Αλλά επί της τραπέζης σου, παρετήρησα επιστολήν εκ Γαλλίας. Αυτή με έσωσεν. Αναμφιβόλως έχεις εκεί κάτω, εις την ώραίαν πατρίδα σου, ύψηλόν τινα και εύγενή έρωτα, ύπερ συμμερίζονται. Και εγώ; ήθελον είσθαι όλίγων ώρών διασκέδασιν εν τή έντευθεν διαβάσει σου, βραδύτερον δε ήθελες συνέλθει εις σεαυτόν με θλίψιν εν τή καρδιά και τύψιν εις το συνειδός. Ποτέ, ποτέ. Νυν δε, τούναντίον, εάν με φέρης κατά νούν, θα γνωρίζης ότι παρητήθη σου αγαπώσα σε, και θα φυλάττης ήδειν και τρυφε-

ράν περι έμου ανάμνησιν. Αλλά, ύγίαινε . . . Βλέπω τον κερκόν της άτμομηχανής, ήτις σε φέρει . . . ο όφθαλμός μου σκοτίζεται· ύγίαινε. Έκλαυσα επί των άνθέων, τά όποια σοι πέμπω· φύλαζον αυτά επί τινα χρόνον. Μία εύωδία και έν δάκρυ δεν είναι πάν ό,τι καλλίτερον δύναται να δώση εις τουτόν τον κόσμον μία γυνή;

ΕΛΕΝΗ.»

Η τότεν άπλη και άφελής επιστολή αυτή με κατέβλεπεν όσον δεν δύναμαι να σοι περιγράψω και εις το τέλος της αναγνώσεως ήσθάνθη δάκρυα εις τους όφθαλμούς· δάκρυα κροκοδείλου ήθελες είπει, όστις κλαίει ότι δεν έφαγε τον άλλον. Ω, όχι, φίλε μου· δάκρυα άγνης και ζωηράς τρυφερότητος. Το μιάς ήμέρας μυθιστόρημά μου θα μάς αφήση, το αισθάνομαι, βαθυτάτην έντύπωσιν. Δεν θά σοι είπω ότι φέρω έντευθεν πικράν θλίψιν· δεν είμαι ματαιόφρων, και φρονώ, ως ή Ελένη, ότι τά πάντα έληξεν. Αλλά αισθάνομαι έμαυτόν εις μελαγχολικωτάτην όνειροπόλησιν. Ηθέλα παραστήσαι θλιβερόν πρόσωπον εις τον χορόν της πρεσβείας. Διά τουτό, αντί να έλθω πλησίον σου, σταματώ κατά το ήμισυ του ταξιδίου μου. Μένω επί τινας ήμέρας, και θα ζωγραφίσω τοπογραφίαν εις τάς ώραίας κοιλάδας του Μολδώ· θα φροντίσω δε να βάλλω εις τάς εικόνας μου έσθήτα λευκήν και ταινίας εκ χρώματος λειρίου, εις ανάμνησιν της άξιεράστου της Πράγας χωρικής.

Υ. Γ. Χόρευτον εις όνομά μου την δευτέραν μαζούρκαν μετά της μίσης Σάρρας, ήτις μοι την ύπεσθήθη εις όλους τους χορούς· άλλ' ανάβαλον συντόμως την αναχώρησιν, διότι ή άξιεράστος αυτή δεσποσύνη χορεύει ύπερ το μέτρον ως πιάσι αι Άγγλίδες.

ΚΑΜΙΛΛΟΣ.

(Μετάφρασις Γ. ΒΑΦΕΙΔΑΟΥ.)

ΗΘΙΚΑ.

ΣΠΟΥΔΑΣΜΕΝ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗΝ.

(ΓΝΩΜΗ).

Άπκντες νομίζομεν ότι είμεθα εις κατάστασιν να διακρίνωμεν το αγαθόν και το κακόν άνευ ουδεμιάς δυσκολίας, και ν' αναγνώσωμεν εκ πρώτης όψεως εις την βίβλον του καθήκοντος.

Υπάρχει μεν εν ήμιν υπέρτατός τις λόγος, ού έργον έστιν όπως διδάσκη ήμάς την ήθικην άξίαν των ήμετέρων πράξεων, άλλ' ο λόγος ούτος, ως άπκντες οι άλλοι, έχει ανάγκην μακράς και σπουδαίας παιδαγωγίας· αν δε ποτε άμοιρήση της παιδαγωγίας ταύτης, εις όποιον σκοτισμόν, εις όποιους μάλιστα πολλάκις παραλογισμούς, παχυλούς ή τρομερούς, περαφέρεται;

Ο άγριος τρώγει τον όμοίον του, και μετά την τρομεράν του ευχαίαν, πλήρες έτι σαρκός άνθρωπίνης το στόμα έχων, αποκοιμάται αναπολών τους θεούς αυτού.

Ο Ρωμαίος πατρίκιος καταδικάζει τριακοσίους δούλους εις τά βασανιστήρια διά μίαν μύρβριαν, εκφυγούσαν της τεχνητής αυτού λίμνης, και μεταβαίνει εις την σύγκλητον εν άταράχω συνειδήσει, μελετών νόμον τινά ύπερ αποκαταστάσεως των αρχαίων άρετών.

Ο Ιταλός, δούς το έγχειρίδιόν του όπως εύλογηθή παρά του Πάπα, δολοφονεί δι αυτού τον έχθρόν του και επιστρέφει μεθ' ήσύχου της συνειδήσεως εις τον οίκόν του, εύχριστών την Παναγίαν διά την βοήθειαν, ήν παρέσχεν αυτόν κατά την δολοφονίαν.

Ότε Φίλιππος ο Ωραίος και οι διάδοχοι αυτού ένόθεον τά Γαλλικά νομίσματα, οι έστεμμένοι εκείνοι περαχαράκται υπέκλεπτον πιθανώς άνευ έλέγχου τον τε ιδιωτικόν και τον δημόσιον πλούτον, και οι νομοθέται εκραύαζον: «Μεγαλειότατε, εξακολουθείτε, πάντα υμέτερα είσιν.»

Έτι δε και σήμεραν πόσους απαντώμεν ανθρώπους τιμίους, οίτινες επιτρέπουσιν εκυτοίς μειδιώντες τάς μάλλον έπονειδίστους πράξεις· Επί είκοσιν Άλκιβιαδών, οίτινες θα ήρυσθίον μεν αν υπεξήρουν εν λεπτόν παρά του πλησίον των, αλλά κλέπτουσι την θυγατέρα ή την σύζυγον αυτού, ουδέ δύο υπάρχουνσι κατηγορούντες εκυτών ένώπιον του κριτηρίου της συνειδήσεώς των, και αν κατηγορήσωσιν εκυτών, πράττουσι τουτό μετά μυστικής τινος υπερεφημίας.

Αλλά το τρομερότερον ίσως διά τον άνθρώπινον λόγον δεν είναι το θεάμα εκείνων, οίτινες πιπτουσι στενάζοντες διά την αδυναμίαν αυτών, αλλά των δυστυχών εκείνων, οίτινες αποκοιμούνται άτάραχοι εν τή κακία, τή εύνοουμένη παρ αυτών ή παρ της εποχής αυτών.

Εί και σπανίως απαντώνται καρδιαί τοσοούτον διεφθαρμένοι, ώστε ο ήθικός λόγος να ήναι παντελώς απ' αυτών εξειλημμένος, υπάρχουνσι όμως πολλοί, απ' ών έλλείπει ως προς τινα πράγματα, και αι πλείοται των καρδιών όμοιά είσι τοίς παλαιούς εκείνοις κλειδοκυμβάλοις, εν οις δύο ή τρία πληκτρα παύουτιν εκβάλλοντα φωνήν υπό την χείρα του παίζοντος, εκτός εκείνων, άτινα παρφώνως ήχοοσι.

Διατρέξωμεν λοιπόν το κλειδοκύμβalon της ήμετέρας ψυχής όπως δοκιμάσωμεν το ήχητικόν και έμμελές αυτού. Εξεγείρωμεν πάσας τάς ίνας του ήθικου ήμων λόγου.

Ω, εν κατεβόλλομεν προς διάκρισιν των ήμετέρων κτηκόντων το ήμισυ της μερίμνης, όσην

μεταχειρίζομεθα προς γνώσιν των συμπερόντων ήμων, όπως προόδους ήθέλομεν κάμει προς την άρετήν;

Δεν άρκει όπως ακούσωμεν την φωνήν της συνειδήσεως δι' ώτος άπροσέκτου κατά σπανίας περιπτώσεις, ουδ' όπως συλλέγωμεν τους χρησμούς αυτής, όταν ο κίνδυνος και το σκοτός μάς πολιορκώσιν, άλλ' είναι αναγκαίον να όμιλώμεν προς αυτήν και να την βιάζωμεν όπως αποκρίνηται, όταν τά κατευασμένα ήμων πάθη επιτρέπωσιν ήμιν ακούσαι και έννοησαι. Όταν δ' ο πολιτικός ήμων άσθήρ καλυφθή υπό νεφών θυέλλης, τότε δεν είναι πλέον καιρός όπως συμβουλευθώμεν αυτόν.

Παρατηρήσωμεν τά εύνοουμένα κράτη όπως το δίκαιον πάντων και εκάστου βασιλεύη εν πάση τη έξουσία αυτού, δεν άρκει μόνον ίνα δικασαι συνηγμένοι τυχαίως αποφώνωνται περί τινων τρανών εγκλημάτων και κατά τάς άορίστους, θορυβώδεις και πάντοτε όλίγον έμπαθείς εκπνεύσεις του ένεστώτος, άλλ' είναι άνάγκη ίνα ή δικαιοσύνη ή τακτικώς διοργανισμένη, ήτοι ίνα υπάρχωσιν άρχοντες όπως εκδίδωσιν άδιαλείπτως τάς γενικάς αρχάς της νομοθεσίας, άλλοι, όπως έφραμύζωσιν αυτούς εις όλας τάς παρουσιαζόμενας περιστάσεις, άλλοι τέλος, όπως εξετάζωσιν άγρόπυως αν οι νόμοι ούτοι έτηρήθησαν πανταχοϋ, ως έπρεπε να τηρηθώσιν.

Όπως κανονιθή ή ψυχή ήμων, άνάγκη ίνα ή συνειδήσις εύρίσκηται διηνεκώς εις άσκησιν, και έξεσκηται μεθοδικώς ου μόνον ως δικαστής των ιδιαιτέρων πράξεων, αλλά και ως νομοθέτης, και άδύνατον να καταστή νομοθέτης, ειμή όταν έτάση αυτή εκυτήν, όταν έμβυατωση διά σπουδαίας έρεύνης μέχρι των πρώτων αρχών της ζωής, όταν, αντί του να άρκεσθ ή εις τάς άμυδράς άστραπάς, όταν διέρχονται επί της νυκτός των παθών, κτασθή εύρείά τις και γαλήνιος αίγλη, απαλλακτομένη από των μυχών της έφεκτικής ψυχής, όπως φωτισθή καθ' ολοκληρίαν.

Η άρετή δεν βασιλεύει επί του ήμετέρου βίου, ειμή όταν βασιλεύη επί της ήμετέρας διανοίας, και ουδέποτε δύναται να γίνη ο κανών ήμων, αν δεν γίνη πρότερον ή μελέτη ήμων.

Σπουδάσωμεν λοιπόν την άρετήν.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΤΡΑΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΣΕ! ΠΡΟΣ ΣΕ!

Πρὸς σέ, γλυκεῖά μου θεά, ὠραία μάγισσά μου,
Πρὸς σέ πάλιν με φέρουσι τὰ πλάνα βήματά μου,
Πρὸς σέ τὸ φίλον ἄστρον μου, μαγνήτην μου τὸν
[πολικόν.

Πρὸς σέ τὰ πάντα μ' ἔλκουσι, τὸ γαλανόν σου
βλέμμα,

Τῆς κόμης τὸ χρυσόξανθον καὶ ζηλευμένον στέμμα,
Τὸ πᾶν ἐν σοὶ ὄν χάριεν, τὸ πᾶν ἐν σοὶ ὄν θελκτικόν.

Τὸ ὄνομά σου ἀντηχεῖς· ἡ λύρα παλιν ψάλλει,
Καὶ πάλιν ἡ καρδιά μου πανευτυχοῦσα πάλλει,
Καὶ πάλιν με ὠθεῖ πρὸς σέ, νεᾶνις, Κίρκη μαγική·
Ὡ, δέχθητί μοι προσχαρῆς κ' ἠδέως πρόσβλεψόν μοι,
Τὰ χεῖλη σου διάστειλον καὶ προσμεϊδιάσόν μοι,
Ὁ οὐρανὸς πλησίαν σου, ἐὰν δὲν ᾔσται σὺ ἐκεῖ.

Τὸ μέτωπόν σου ὕψωσον, τὸ λάμπρον μέτωπόν σου,
Μὴ κλίνης πλὴν τὰ βλέφαρα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν σου,
Τὸν μάγον τοῦτον πέπλον των, καὶ σκιασθῆ τὸ φῶς
[αὐτῶν.

Ὡ, μὴ με ἴδης πρὸς στιγμήν, ὦ, ἄφες με νὰ σ
[ἴδω,

Τὰ ὄμματά σου κάλυψον σκιρτῶν νὰ σ' ἐπανίδω,
Πλησίον σου πᾶνόλβιος ἢ ζῶν μικρὸν ἢ τελευτῶν.

Ὅταν ὕψῃς τὸ βλέμμα σου, τί λάμψις, τί γλυ-
[κύτης,

Θαμβοῦμαι, ὡς εἰς ἀστραπὰς θαμβοῦται ὁ ὀδίτης,
Ἐνῶ γελῶντα ἔβλεπε ὀλίγον πρὶν τὸν οὐρανόν.
Ὡ, μὴ με ἴδης πρὸς στιγμήν, ὦ ἄφες τὴν καρδίαν
Νὰ εὐφρανθῆ, προσδλέπουσαν τὴν ὄψιν σου τὴν θείαν,
Τὴν χάριν σου τὴν ἄρρητον, τὸ κάλλος σου τὸ
[φκεινόν.

Ὡ, ἀνοιξὸν γελόεσσαν, ὡς πρότερον, ἀγκάλην,
Κ' ἐμὲ τὸν ἀγαπῶντά σε προσδέχθητι καὶ πάλιν,
Ἄς ἐνωθῶσι δ' οἱ παλμοὶ τῶν νεαρῶν μας καρδιῶν!
Ὡς ἐρωμέναι πέλειαι τὸ ἔαρ κελαδοῦσαι,
Τὸ ἔαρ κ' αἱ καρδίαι μας τῆς ἡβῆς τραγωδοῦσαι,
Ὡ, ἄς ὑπάρξωσιν ὁμοῦ, ὁμοῦ ἐντὸς εὐτυχίων.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ.

Αἶνιγμα.

Κατηφῆ τινα ἀρχαῖον, περιώνυμον σοφόν,
σκοτεινὸν περὶ τὴν φράσιν, με τὸ ὄλον μου δηλῶν,
Θεᾶ εἶμαι τῶν ἀρχαίων με τὰ πρῶτά μου τὰ τρία,
στρατηγὸς δ' ἀνδρὸς μεγάλου με τὰ ἕτερα σοχεῖα.

ΓΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΗΣ.

Λογόγραφος.

Εἶμαι πόλις καὶ ταμεῖον ἅμα νεαρῶν καλῶν,
Ἀριθμὸς μὲν ἡ ἀρχή μου, τὸ δὲ τέλος ὑψηλόν.
Δυὸ μὲν πρῶτά μου ἂν τάξῃς πρὸ τῶν δύο τελικῶν,
μ' αὐτὰ εἶμαι Καλλιόπης ποίημα ἠρωϊκόν.
Ἄν τὸ πρῶτον δὲ καὶ τρίτον, μέτρον εἶμαι τῆς ζωῆς.
Ἄν τὸ τρίτον, πρῶτον, πέμπτον, εἰς ἐμὲ πᾶν περαιῶς.
Ἄν τὸ πρῶτον δὲ καὶ πέμπτον, βάρτραχοι με κατοῖ-
κοῦν.

Ἄν τὸ πέμπτον κ' ἀρχῆς τρία, νόμισμα εἶναι χαλκοῦν
τὸ οὐδέτερόν μου. Θέλω δὲ διάστασις δειχθῆ,
ἂν τὸ δεύτερον οὖν πέμπτῳ καὶ τετάρτῳ προταχθῆ.
Ἄν τὸ δεύτερον δὲ κ' ἕκτον, πέμπτον τε, πρὸς με
σκοπεῖ

πλέον σκάφος. Τύχης ψῆφος εἶμ', αὐτόθι ἂν τραπῆ
εἰς τὸ τετάρτον τὸ ἕκτον. Ἄλλ' ἂν πρὸ τῶν ληκτικῶν
τῶν τριῶν τάξῃς τὸ τρίτον οὖν τετάρτῳ, ὁ κοιτῶν
ἐγὼ εἶμαι ὁ μοιραῖος. Ὅστις γίνομαι εὐθὺς
πόλις Κύπρου, ἀντὶ τρίτου δεύτερον ἐὰν προθῆς.
Μὲ τὸ πρῶτον δὲ καὶ πέμπτον οὖν τετάρτῳ ἂν μιχθῆ
ἢ ἐν τελεί τριάς, εἶμαι ταχὺ ζῶον, ὁ ποιητὴς
Ἄρτεμις ἐπὶ θυσίᾳ. Μὲ τὰ τρία ληκτικά,
ἂν ὡς δεύτερον ἐμβάλῃς καὶ τὸ τετάρτον, νικᾷ
ἢ ἰσχύς μου τὴν σκοτίαν. Ἡ ἰσχάτη δ' ἂν τετράς
ἀρχὴν λάβῃ ὡς τὸ τέλος, διὰ φρένας με τιμᾶς.

Π. ΡΑΛΟΝΙΣ.

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ Τῷ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝῳ
ΦΥΛΛΑΔΙῳ ΑἸΝΙΓΜΑΤΟΣ.

Πάτμος (ἀτμός).

ΠΑΡΟΡΑΜΑ. Ἐν σελίδι 344 τοῦ προηγουμ.
φυλλαδίου καὶ στήλῃ Α'. ἀντὶ μυρολογίῃς, γράφε
μυρολογίῃς· αὐτόθι, ἀντὶ Δάκκη, γρ. Δόλκη. Ἐν
τῇ αὐτῇ σελίδι, στήλῃ Β'. ἀντὶ τελευταῖον, γρ.
τελωνεῖον. Ἐν σελίδι 345, στήλῃ Α'. ἀντὶ μικρᾶν,
γρ. μακρᾶν· αὐτόθι, ἀντὶ ἐπέμεινε, γρ. ἐσῆμαινε.